

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צו:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה צו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

הדיבור עם ישראל בגלות. לכך נאמר (ישעיה מ) **ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יהדיו כי פי ה' דבר**, והיינו כשיגאלו ישראל אז הדיבור ג"כ כביכול יהי עם השי"ת. ואמרו רז"ל (סנהדרין לו) הייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם, והייב לתקנו. ומהו התיקון הענין הוא כך. שיראה שיעלה כל הניצוצות שבכל דבר, והניצוצות הם אותיות, נמצא מעלה אותיות. והאותיות נעשים דיבורים, ועל ידי הדיבור נשפע רב טוב לישראל. אך כיצד יכולין להעלות ניצוצות להשי"ת, העצה הוא כך, כשתסתכל^[ק] בדבר מה, תיכף יאמין^[ר] באמונה שלימה שיש בדבר הזה אותיות וניצוצות. ומן האמונה הזה נעשה זי"ן, שנאמר (תהלים לג) **ובל מעשיהו באמונה**. והעשי' היא ששת ימי הוול, והאמונה היא השביעית. ואח"כ יצרף אל האמונה החכמה, כמו"ש (ד"ה א כ"ח) **דע את אלקי אביך**. ואלקי אביך היא בדי' אמונה כמו מעשי^[ז] אבותיהם בידיהם (הולין יג): שאנו מאמינים בו ית' שהוא אלקי אבותינו שזוהו העיקר. ודע, היא החכמה והשכל. וחכמה היא יו"ד, כמו שפרש"י (שמות טו) **אז ישיר** שר לא נאמר אלא ישיר, ו' ע"ש המחשבה נאמרה. ומהי"ו"ד' והזי"ן הנ"ל נעשה **עי"ן**, כי **ז"פ י'** בנימטרי' **ע'**. ועוד העין הוא חכמה, כי חכמי העדה נקראים **עיני העדה** ^[ק]. וממילא כשיש לו עין כזה, כשמסתכל בדבר מהעולם, יבודאי נתעלין הניצוצות. כמו"ש (שמות כה) **ועשית ציץ זהב טהור**, ציץ מלשון הסתכלות ^(י), כשהוא טהור כנ"ל, באמונה ובחכמה, אז **תפתח עֵלְיו פִּיתָוּחַי הוֹתֵם**, היינו שתפתח ע"י עין כזה הניצוצות ההתנומים בכל הדברים, ותעלה אותם **קודש לח**. והניצוצות הם אותיות ומאותיות נעשה דיבורים, וע"י הדיבורים משפיע רב טוב לישראל. וכשמעלה ניצוצות מהדבר, אזי הדבר הזה נעשה אפס, כי הניצוצות הם החיות של הדבר: וזה פי' של הפסוק ^[ק], **זכר חסדו**, זכר לשון השפעה. היינו כשרוצה להשפיע חסד לישראל, אזי יצרף **ואמונתו לבית ישראל** שהיא החכמה, שנא' (משלי כד) **בחכמה יבנה בית**. בוודאי **ראו כל אפסי ארץ** ^[ק], היינו הארציות של הדבר נעשה אפס. ואת, היינו האותיות מא' עד ת', היינו הניצוצות, נעשה ישועות אלקינו. כי מהניצוצות נעשה דיבורים, ועי"ז משפיע השי' רב טוב לישראל. וזהו **ישועת אלקינו** ^[ק], כי זה תענוגו :

צה ^[ק] (לשון רבינו ז"ל) **כשפרנסמי** הדור ומנהיגי הדור נתנאים אזי הקב"ה מקים עליהם בני אדם שיחלוקו וידברו עליהם, כדי שלא יזוהו דעתם עליהם, כמו"ש הו"ל (יומא כב ע"ב) אין מומנים פרנס על הציבור אא"כ קופה של שרצים תלוי מאחריו. וזה פי' סוד שמוכא בעה"ח שער א"א פרק י"ב. אהוריים דמ"ה תסיר מ"ה נשאר פ"ה ^[ק]. פי' ע"י קופה של שרצים שתלוי מאחוריו, עי"ז מחזיק א"ע בכחי' ^[ק] מה ואפס ואין. וכשמסיר ממונו מה שאין מחזיק א"ע **למה**, אלא שהוא

צד צה צו צז

מתנאה, אזי נשאר פה, היינו שבני אדם פותחים את פיהם ואומרים הזור לאחוריה, ומבנים אותו : (ע"כ לשונו ז"ל) :

צו ^[ק] (תהלים לו) **זומם רשע לצדיק וחורק עליו שיניו ה' ישחק לו כי ראה כי יבא יומו וכו'**. **הענין** הוא כך, דקשה מאין יבא מחשבה זרה לצדיק שרוצה להתפלל בדביקות גדול הלא ארו"ל (יומא לה): **הבא למהר מסייעין אותו**. אלא הענין הוא כך, כי מעת השבירה נפלו הניצוצות מכל העולמות, וע"י תפילות הצדיקים עולין מעט מעט מדריגה אחר מדריגה. וכשצדיק עומד להתפלל ומדבק א"ע למדה שהוא בה עתה, נופל לו מחשבה זרה מעין אותה מדה. וכשבא למדריגה יותר גדולה, נופל לו המחשבה זרה מעין המדה הזאת שהיא^[ק] בא עתה. והצדיק צריך לידע מאיזה מדה ומאיזה עולם היא זאת המחשבה זרה, וצריך לידע כמה להעלותה לאותו עולם ולאותו המדה שהוא עתה בה. אך לפעמים הצדיק רוצה להעלותה ואינו יכול. הטעם הוא, כי נופל לו מחשבה זרה ממדריגה עליונה שלא בא עדיין למדריגה זו, לכן א"א לו להעלותה, כי יש לו עדיין מדריגה התתונה מזה, היינו מדריגה שהוא בה עתה. אך קשה למה באה לו מחשבה זרה קודם זמנה. דע כי יש קבלה בידי ^[ק], כי כשיש מחלוקת על איזה צדיק, נופל מחשבה זרה מעין אותה מחלוקת לצדיק אחר. ומחמת שרוצה להעלותה אע"פ שאינו מעלה אותה, משבר בכח הרצון כל בעלי המחלוקת : וז"פ הפסוק ^[ק], **זומם רשע**, היינו מחשבה זרה. **לצדיק, וחורק עליו שיניו**, היינו שרוצה להעלותה. **וה' ישחק לו, כי ראה כי יבא יומו**. היינו שעדיין לא בא למדריגת המחשבה זרה זו. אך מאין יבא לו המחשבה זרה זו. ומפרש, **הרב פתחו רשעים**, ופרש"י הרב לשון מלחמה, היינו שנתערור מחלוקת על איזה צדיק. **הרבם**, היינו המ"ז של אותה המחלוקת, **תבוא בלבם**, היינו בלב צדיק זה. וע"י שרוצה להעלותה, בכח הרצון הזה, **וקשתותם תשברנה**. כלומר המחלוקת הנ"ל :

צז ^[ק] (תהלים פג) **אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל**. **הענין** הוא כך, דידוע הוא שיש מקום למעלה שנקרא אלדד ומייד ^[ק], שמשם השפע יורד לעולם. כי השני אותיות א"ל, הם דד. והשני אותיות מ"י, הם דד (כמו"ש בלק"ת להארי' פ' בהעלותך^[ז]). והשפע נקראת ה', כמו"ש (בראשית מ"ז) **הא לבם זרע**. ונשלם השם אלקים משלם. אך לפעמים יש בעו"ה הסתלקות השפע, ונעשה מן באי' ד', ע"ש דלית לה מוגרמה כלום ^[ק]. וצריך כ"א מישראל לזרו א"ע שיעשה מן הד' ה'. וכיצד עושים מן הד' ה', הענין הוא כך. דהנה כתיב (תהלים ס'^[ק]) **לי גלעד ולי מנשה** יי**ואפרים מעוז ראשי יהודה**^[ק] מחזקקי, הפי' הוא כך. כי קודם בריאת העולם, השי"ת עידן וקייטם א"ע בתפלתן

מוהר"ן צו.

תורה אור

ישעיהו מ (ה) ונגלה כבוד יקון וראו כל בשר יהדיו פי יקון דבר: ס
תהלים לג (ו) כי יצר מחשבות יקון וכל מעשהו באמונה: דברי הימים-א כח (ט) ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדוהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דודש יקון וכל יצר מחשבות מבין אם תדרשנו יצאא לך ואם תעזבונו זנייתוך לעד:

שמות בשלת טו (א) אזו ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליקון ויאמרו לאמר אשירה ליקון כי גאה אאה סוס ורכבו רקוה בים: במדבר שלח טו (כד) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשונה ועשו כל העדה פרן דקר אהר לעלה לר"ם ניהח ליקון ונתנו ונסבו כמשפט ושעיר עזים אהר לחות:

שמות תצוה כח (לו) ועשית ציץ וקב טהור ופתחת עליו פתחו חתם קדש ליקון: תהלים צח (ג) וזכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו:

משלי כד (ג) חכמה נבנה בית ובתבונה תפוננו:

תורה צה

שמות בשלת טו (י) ובקר וראיתם את כבוד יהוה בשמעו את תלנתיכם על יהוה ונתנו קוה כי תלנו ונתלנו^[ק] עלינו:

תורה צו

תהלים לו (יב) זמם רשע לצדיק וחרק עליו שיניו: (יג) אדני ישחק לו כי ראה פי יבא יומו: (יד) חרב פתחו רשעים ורכבו קשתם לנפיל עני ואביון לטבות לשירי דוד: (טו) חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשבוננה:

תורה צו

תהלים פג (ב) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל: בראשית ויגש מז (כג) ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרהה לה לבם ודע ודועקתם את האדמה: תהלים ס (ט) לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחקקי:

^[ק] גם בדפדפ"ר ותורלד - כשתסתכל ומתורלו - כשיתסתכל

^[כ] בדפדפ"ר - מאמיון

^[ג] מתרצו - מעשה

^[ד] גם בדפדפ"ר ותורלד - ומהי"ו T ומתורלו - מהי"ו T

^[ה] * במדבר טו כד [גם עיין תורה סז תנינא ולעיל תורה לד אתו ו' והערה [ם]

^[ו] מתרצו - בוודאי

^[ז] **עיין זוהר ויקהל דף רז: ושלח דף קעה.**
^[ח] תהלים צה הנ"ל בתחילת התורה

^[ט] המשך הפסוק הנ"ל תהלים צח

^[י] סוף הפסוק הנ"ל

^[יא] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^[יב] יוד, יוד הא, יוד הא ואו, יוד הא ואו הא. זה אחרים דשם היה במילוי אלפין גימט' קל, פחות מה שווה פה.

^[יג] לשון הכתוב ונחננו מה שמות טו פסוק ז' ח'

^[יד] תורה זו לשון החברים ונאמרה זמן רב לפני נסיעתו של רבינו לארץ ישראל (הי"מ נט)

^[טו] גם בדפדפ"ר ותורלד - שהיא. ומתורלו - שהוא

^[טז] עיין פל"ח שקיבל זאת מרבי ליב מטראטענעץ כשבא אליו בחלום אחר פטירתו. ועיין שיש"ק ח"ב שב

^[יז] וח"א ריח רועט

^[יח] הנ"ל בתחילת התורה

^[יט] לשון חברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

תורה אור
שמואל-ב כג (ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים:
בראשית מקץ מא (גא) ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי: בראשית מקץ מא (גב) ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלהים בארץ עניי: משלי כב (ד) עקב ענה יראת יהוה עשר וקבו ותיים:
תהלים ס (ט) לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מקוקי:
בראשית כט (לה) ומהר עוד ותלך בן ותאמר הפעם אודה את יהוה על כן קראה שמו יהודה ומעמד מלכות: תהלים פט (ג) כי אפרתי עולם חסד יקנה שמים תכון אמונתך בןם:
תהילים נב (ג) מה התהלל בקצה הגבור חסד אל כל היום:
תהלים פג (ב) אלהים אל דמי לך אל תתירש ואל תשקט אל:

ובמעשים טובים של צדיקים, [א] שצפה שיהיו צדיקים, שע"י מעשים טובים שלהם ימשלו בתפילות, ויפעלו כל מה שירצו, ע"ד צדיק מושל יראת אלקים (שמואל ב כג) [ב]. וכל אחד מושראל יכול לבוא למדרגה זו למושול בתפילתו. אלא שיש שני מניעות, האחת היא קודם התפילה, היינו שעומד להתפלל בגדלות, שהוא מיוחס גדול, או מחמת שהוא עמל ויגע בעבודת הכורא, ומחמת זה אי אפשר שיהי ממשלה לתפילתו. רק צריך לשכוח כל זאת, ויהי נדמה לו כאלו היום נברא, והוא יחיד בעולם. וזהו בחי' **מנשה**, לשון נשיון ושכחה. וז"ש (בראשית מא) **כי נשני אלקים את כל בית אבי, זה היהוה. ואת כל עמלי, שעמל בעבודת הכורא: והמניעה השנית היא בתוך התפילה. כי מחמת עוונות הראשונים כמויד או שהרהר במויד, נופלים לו מהשבות זרות בתפילתו, ומחמת המ"ז ג"כ א"א למושול בתפילתו. ע"כ צריך לשבר המחשבות זרות ע"י מחשבות קדושות של התפילה, ועי"ז הזדונות דהיינו המ"ז נעשין לו כזכיות [ד]. וזהו בחי' **אפרים**, כמ"ש (שם) **כי הפרני אלקים בארץ עניי**, פי' כי הדבר שהיה בעניות מקודם, דהיינו הרב ויבש, וע"י המחשבות קדושות נעשין לו כזכיות. וכשמתפלל בב' בחי' אלו מנשה ואפרים הנ"ל, וכוודאי בא לידי ענווה ושפלות. ומן הענווה נמשך היראה, כמ"ש (משלי כב) **עקב ענה יראת ה' [ו]**, נמצא מתפלל ג"כ ביראה. והיראה נקראת מלכות כשאחז"ל (אבות פרק ג) אלמלא מוראה של מלכות וכו', נמצא שהתפילה יש לה בחי' מלכות, ויש להתפלל כזו בחי' ממשלה. וזה תענוג של השיי, ונתמלא רצון הכורא. ומה מתחילה שלא היה התענוג הזה, רק שהשיי"ת צפה למרחוק שיהיו צדיקים שיתפללו באופן זה, וזוה התענוג נברא העולם בעשרה מאמרות [ז]. כ"ש עכשיו שבא התענוג הזה, שהשיי מחדש את עולמו בעשרה מאמרות כ"ש [ח] **ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית**. וזה פי' הפסוק [ט] **לי גלעד, לשון גל עד [י]**. שנתגלה התענוג שהיה להשיי"ת קודם בריאת העולם, שעידן וקישט בתפילתן של צדיקים, כשיהיה לו הב' בחי' של **מנשה ואפרים** כנ"ל. **מעוז ראשי**, היינו שיגביר המחשבות קדושות. **יהודה**, היינו התפילה, כ"ש (בראשית כט) **הפעם אודה. כהוקקי, ופרשיי ל' שררה ומלכות**, היינו שיהי להתפילה ממשלה, ויתגלה התענוג הנ"ל, ויחדש עולמו בעשרה מאמרות כנ"ל: ועשרה מאמרות הנ"ל הם יו"ד, **יו"ד וד' הנ"ל נעשה ה'.** ועשרה מאמרות נמשך מחסד, שנאמר (תהלים פט) **אמרת ה' היינו המאמרות, עולם חסד יבנה**. וחסד נקרא אל, שנא' (שם נב) **חסד אל כל היום: וזהו פי' הפסוק [יא], אלהים אל דמי לך**. היינו כשאתה רואה שמשם **אלהים** נעשה אותיות **אל דמי**, דהיינו שנעשה מן הדי' ד' אומר לך, **אל תחרושי= ואל תשקוטי אל שתראה שתעורר בחינות אל**, ע"י התפילה בב' בחי' הנ"ל,**

תורה צו
תהלים לד (טו) עניי יהוה אל צדיקים ואניו אל שועתם:
זכרי' ד (י) פי מי בו ליום קטנות ושמחו יראו את האבן הקדול ביד ויגביל שבוע אלה עניי יהוה תמה משטיים בכל הארץ:
דברי הימים-ב טו (ט) פי יהוה עניו משטות בכל הארץ להתחוק עם לבבם שלם איו נסקל על זאת פי מעתה יש עמך מלכות: ישעיה לג (טו) הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבעע מעשקות נער פפוי תמטך בשחר אסם אנו משמע דמים ועצם עניו מראות ברע:

תורה צט
דברים ואתהנן ג (כב) ואתהנן אל יקק בעת ההוא לאמר:
תורה ק
במדבר שלה טו (ג) ויקהלנו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם פי כל העדה פלם קרשים ובתומם יקקו ויהונו תתנשא על קהל יקקי:
ישעיהו ל (טו) פי כה אמר אדני יקק קדוש ישראל בשובה ונתת תשועתך בהשקט ובבטחה תתה גבורתכם ולא אביתם:

תורה צח
תהלים לד (טו) עניי יהוה אל צדיקים ואניו אל שועתם:
זכרי' ד (י) פי מי בו ליום קטנות ושמחו יראו את האבן הקדול ביד ויגביל שבוע אלה עניי יהוה תמה משטיים בכל הארץ:
דברי הימים-ב טו (ט) פי יהוה עניו משטות בכל הארץ להתחוק עם לבבם שלם איו נסקל על זאת פי מעתה יש עמך מלכות: ישעיה לג (טו) הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבעע מעשקות נער פפוי תמטך בשחר אסם אנו משמע דמים ועצם עניו מראות ברע:

ותעשה עי"ז מן הדי' ה' כנ"ל, ונעשה אל" בחי' ד"ד, ומ"י בחי' דד. וזה היא השפע, כי ה' בנ' ציורין שלה גי"מ חלב, עם ב' הכללות, כידוע לי"ח (כ"ב):
צה [י"ח] הענין מה שנאמר בגמרא כמה פעמים נתן בו עיניו ונעשה גל של עצמות (ברכות נה. שבת לד.) [י"ח]. מה הלשון נתן עיניו בו, ומה נעשה גל של עצמות. אך הנה האדם אינו רואה עד היכן הפגם מגיע אם עבר עבירה. והצדיק רואה, כי הצדיק יש לו עיני ה', כמ"ש (תהלים לד) **עיני ה' אל צדיקים** שהצדיק יש לו עיני ה' [י"ח] **ועיני ה' המה משיטמות בכל הארץ** (זכרי' ד' ד"ה ב טז), נמצא הצדיק רואה עד היכן הפגם מגיע. וזהו פי' הגמרא, נתן עיניו בו, כלומר שיהי רואה בעיניהם של צדיקים. ונעשה גל של עצמות, גל, מלשון התגלות, ועצמות, מלשון (ישעי' לג) **עוצם עיניו מראות ברע**. דהיינו שהוא רואה מה שפגם, שהיה נסתר ממנו מקודם. ואין עונש גדול מזה כשאדם רואה מה שפגם [י"ח]:

צט [י"ח] ואתהנן אל ה' בעת ההוא לאמר [כ"ב]. דהנה האדם צריך להתפלל בדביקות גדול להשיי אך אם לפעמים יש עת שאינו יכול להתפלל בדביקות, אל יאמר איני מתפלל כלל, מאחר שאינו יכול לכיון כראוי ולהתפלל בדביקות. והתפילה אינה מקובלת, וכמו שארז"ל (ברכות לד ע"ב) על ר"ה בן דוסא שהי' מתפלל כו' אמרו לו וכו' אמר להם אם שגורה התפילתי בפני יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע וכו'. וזהו ע"ד שאמרנו, אם בדביקות שאזי התפילה שגורה ומרוצה בפיו מקובלת. ואם לאו ח"י להיפך. אף על פי כן אל יאמר האדם כן, אלא יתפלל תמיד, ואם לא יוכל להתפלל בדביקות כראוי, יתפלל בכל כחו, כי בעת שיתפלל בדביקות כראוי, אזי יעלה כל התפילות עם התפילה ההיא שהתפלל כראוי [כ"ב]. וזה **ואתהנן אל ה' תמיד**, בין בדביקות בין שלא בדביקות, **בעת ההוא לאמר**. היינו בעת שאזכה להתפלל בדביקות, שהוא בחי' שגורה תפילתי בפני. והיינו **בעת ההוא לאמר**, שהדברים נאמרים ומרוצים בפיו מחמת שמתפלל בדביקות, או יעלה כל התפלות שהתפלל עד עתה כנ"ל:

ק [כ"ב] הנה הצדיקים אשר בכל דור ודור כולם קדושים ובתוכם ה' [כ"ב], ומדוע אנו רואין בחוש הראות, שיש בהם צדיקים אשר מזגם ומבעם טובה מאד, וטובים המה לכל. ויש אשר הוא צדיק אמת ואין מזגו ומבעו נוחה עם המון עם, ולפעמים נראה ממנו כעם וקפידה. הנה ידוע שכל צדקת הצדיקים הוא לוקח^{כ"ב} מאור התורה, כי היא המורה דרך, וממנה לוקחה [כ"ב] צדקתו. והנה הצדיק אשר השיג מאור גדול ממאור התורה, ומעשיו גם כן בשוים^{כ"ב} לפי השגתו בתורה, אזי צדקתו ותורתו שניהם מתישבים בשובה ונתת [כ"ב], לפיכך דעתו נוחה עם הבריות. והצדיק אשר אור חכמת

* ע"י שער הכללים ספ"ב סידור התיקון. ובעמק המלך שער א' פ"ב:
2 מתוצרו - בתפילות
* מועד קטן שון:
1 יומא פו: ועיין שער הגלגולים סוף הקדמה כא ובני אהרן שם.
2 עיין ירושלמי שבת פ"א סה"ג, ובבלי ע"ז: עונה מביאה לידי יראת חסא ועיין לעיל תורה קמה 1 בדפוס ירושלים - אלמא בתרלז ומתורלו - אלמלא 1 משנה באבות פ"ה מ"א 2 תפילת יוצר אור של שחרית 3 תהלים ס הנ"ל בסוף העמוד הקודם 4 לשון התגלות טעמו. ועיין בראשית לא מה ע"כ קרא שמו גלעד, ועיין ספר הזכרון (על רש"י)

שכותב על פרש"י שם שגלעד הוא גלעד כמ"ש לי גלעד ולי מנשה ולפי שלא מצינו שום מקום שנקרא גלעד לכן מפרש רש"י שהוא גלעד הידוע.
2 תהלים פג הנ"ל בריש תורה זו
3 בדפוס ירושלים - תחוש, בתקפת תורלז תורלו תרוצו תשכט - תחורוש. בתרפ"ד תשכ"ו ובמנוקדים - תחורוש
4 בתשכט - א"ל
5 בתשכט - דד
6 עיין מאורי אור ערך חלב ועיין בעין חיים שער הכללים פ"ג [ועיין פל"ח]
7 לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
8 * ב"ב ע"ה. סנהדרין ק. (בברכות נה. מדובר ברב ששת שהיה עיור ואין נתן בו עיניו אלא כפי רבנו כאן)
9 עיין לקמן תורה קיב [דף צט. סוף טור ב']. ועיין שערי אורה - השער השני - הספירה התשיעית ד"ה וא"ת, נמצא רוב התפילות שמתפלל היחיד נפסדות ונאבדות. וזהר ח"ב רמח: ועיין בעש"ט עה"ת פרק

מאמר אלקים אל דמי לך

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן אמירת התורה
תורה זו לשון החברים לא
ידוע מתי והיכן נאמרה

פתיחה

רבנו מבאר כיצד הקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, בזכות צדיק מושל ראתה ה' שבכוחו לבטל גזרות, בו צפה הקב"ה שעתיד הוא להיות ומכח זה ברא את העולם, ועתה משנברא העולם קל וחומר שבזכות הצדיק הוזה הוא מחדש את העולם בטובו בכל יום. בהעלם מולבש בדברים אלו סוד יצירת החלב שהאם מניקה את בנה מקל וחומר, כי אותו הדם שממנו נברא הולד, סיגים ממנו עולים ונעכרים ונמתקים ונעשים חלב, בו היא מניקה את בנה. כך גם אותם עשרה מאמרות שברא בהם את העולם כשצפה שיהיו בו צדיקים, הם העשרה מאמרות שבהם מניק ומחדש את העולם בכל יום בזכות הצדיקים.

ליקוטי הלכות

לק"ה תפלת המנחה הלכה ו אות א' – כי עקר כבוד ה' יתברך ביותר הוא על ידי תפלה דיקא, על ידי שמתפללין ומבקשין מה' יתברך כל צרכיו כל מה שחסר לו בגשמיית וברוחנית. כמו שכתוב ויקראני ביום צרה אכלצף ותכבדני, כי זה עקר כבודו. ועל כן תפלת שמונה עשרה גבה מאד וקר מקל סדר התפלה כמוכבד בכתובות, כי אף על פי שיש על ידי כל פסוקי דזמרה וברכת המאורות מגדלין כבודו יתברך ומודיעין שהוא יתברך יחיד בעולמו וברא הכל לכבודו, אף על פי כן עקר שלמות הגדלת כבודו ביותר הוא על ידי התפלה. שבוזה שמתפללין על צרכיו, בזה מודים שה' יתברך מנהיג עולמו ומשגיח בפרטיות על כל דבר שבגולם ובדודו לשנות הטבע. ונתן לנו כח ורשות לרצות ולפיסו בתפלה ותחנונים, עד שישוב ממתת הדין למדת הרחמים לבטל כל הגזרות שאינם טובים ולמלאות כל מחסורנו. וזהו עקר כבודו בשלמות, כי כל זמן שאין מודיעין ומפרסמין זאת, עדין לא נתגלה כבודו יתברך בשלמות, כי אף על פי שמשבחין ומפארין אותו ומודים שהוא יתברך גדול מאד ובורא הכל כו', שכל זה הוא הגדלת כבודו בודאי. אבל עדין לא הודיעו בפרוש שמשגיח גם עתה בעולמו ושהוא מבטל רצונו מפני רצון ישראל כשהם מרבים בתפלה ותחנונים, שזה עקר שלמות כבודו שבשביל זה ברא הכל. כמו שמבאר בהתורה אלקים אל דמי לך (סימן צו לקוטי חלק א) שעקר הבריאה הייתה שצפה שיקבל שעשועים מישראל שימשלו בתפלותיהם וכו' עין שם. כי זהו עקר הכבוד שמקבל מהאדם דיקא שבשביל זה ברא הכל כנ"ל. היינו מה שבגדלת נפלאותיו העצומים ברא בריאה כזאת שהוא האדם הבעל בחירה שיש לו כח למשל בו יתברך שינהיג העולם כרצונו. שכל זה רחוק בודאי מאד משכל אנושי, אבל הן הן גבורותיו, הן הן נוראותיו העצומים. כי עקר הגדלת כבודו יתברך הוא כשאינו מודים על כל הדברים הרחוקים מדעתנו מאד שאי אפשר להכניס הענין הזה בדעת אנושי כלל. ואף על פי כן אנו מאמינים בגדלתו יתברך אשר מחשבותיו ודרכיו שגבו וגבהו מאד מאד מדעתנו, כמו שכתוב כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם וכו'. וכמו שכתב אדוננו מורנו ורבנו זכרוננו לברכה שעל ה' יתברך בהכרח שיהיה קשה קשיות, כי אם לא כן יהיה חס ושלום דעתו מדעתנו עין שם. ועל כן עקר הגדלת כבודו הוא על ידי תפלה, שעל ידי זה רואין נפלאותיו העצומים ביותר, וזה הדבר של התפלה גלו לנו אבותינו, והראשון היה אברהם שיגע וטרח בעבודתו מאד ושבר ובטל כל תאוותיו ומסר נפשו בשבילו יתברך כל ימיו. והרבה בתפלה ותחנונים מאד עד שהמשיך דרך התפלה בעולם ותקן לנו תפלת שחרית. וכן אחר כך בא יצחק ויעקב ותקנו יותר תפלת מנחה ומעריב. וכן כל הצדיקים האמתיים שאחריהם עד היום הזה, כלם הלכו בדרכיהם וחזקו אותנו להרבות בתפלה ותחנונים, ואנו צריכים לבטל דעתנו הפחותה והחסרה מאד ולילך בדרכיהם של אבותינו ונרבותנו להרבות בתפלה על כל דבר ולהאמין שיש כח בידינו לנצח אותו יתברך להפך דעתו מדין לרחמים, אף על פי שאי אפשר להכין כל זה, אף על פי כן האמת הוא כן. וזה עקר הגדלת כבודו בשלמות כנ"ל ועל כן עקר שלמות הכבוד הוא על ידי התפלה כנ"ל.

שיחות השייך לתורה זו

אין

הקדמה

רבנו מדבר כאן על שפע שמשפיעה אמא לבנה בדרך של הנקה, והאמא נרמזת בשם אלקים, שא-ל ומי הם מקום היניקה וה' שביניהם היא החלב. ולפעמים בעונות ה' נעשה ד' ואין חלב, ועל זה צעק דוד המלך (תהלים 98) "אלקים אל דמי לך אל תחרש ולא תשקוט", פירוש כשאלקים נהפך לאל דמי, דהיינו ה' נהפך לד', אזי אל תחרש ואל תשקוט, כי התיקון לזה להתפלל בבחי' "אל תחרש", דהיינו לסלק כל מחשבת גאות שמגיע לי שתתקבל תפילתי בזכות מעשי הטובים או כי אני מיוחס גדול, ובבחי' "ואל תשקוט" דהיינו לסלק כל מחשבה ורה, כי הן באות מחמת איזה עבירה שעשה במזיד במחשבה דבור או מעשה. וזה בחי' מנשה ואפרים, כי מנשה לשון שכחה שצריך לבוא לתפלה בבחי' מנשה ששוכח כל מעלותיו, ובתוך התפלה כאפרים לשון שפרה ורבה בזכויות, ע"י שמתגבר לדחות מחשבות זרות ע"י מחשבות קדושות, ועי"ז מהפך את העונות לזכויות.

עוד פעולה כי הדם הוא הנפש ומרוב אורות שעלו לשם נבקעו שני מעיינות לחלב, אלדד ומידד, והחלב עצמו מבאר האריז"ל במבוא שערים¹⁷ כיצד נעשה מהדם שעל ידי שעלה ממקום נמוך למקום עליון נמתק ונעשה מאדום ללבן, וגם נעבר ונהפך הדם למאכל דהיינו חלב אם, כדי שהתינוק באכילתו יברר אותו ועי"ז נעשה עוד ברור טוב מרע גם לסיגים הנ"ל, ורק מה שאין לא תיקון יוצא לחוץ כדם הלידה.

כוחות הנפש של האם לעמוד בצער העיבור ובחבלי לידה הם מכח שהיא צופה בדמיונה שתלד בן שתוכל להשפיע לו טוב ויגדל ויהיה צדיק ומתפלל במסירות נפש וכשתראה אותו כל כך תשמח עד שגם בכעסה מראהו ירגיע אותה ובקשותיו יתקבלו. ובוודאי כל שכן אחרי שנולד התינוק והיא רואה שעניו נשואות רק אליה ובוטח בה לגמרי, היא מקבלת באהבה כל טרחת ההנקה והטיפול בו.

כך גם הקב"ה כשברא עולם בעשרה מאמרות צפה שיהיו בו צדיקים שיטיב להם מטובו וימליכו אותו ביראה בשלימות כל כך עד שהיו בבחי' "צדיק מושל יראת ה'" ובזכותם יומתק הדין מעל כל העולם כי יבטלו כל גזרה קשה.

וכל שכן אחרי שכבר נברא העולם ונולדו בו צדיקים יראים ושלימים שתפלתם שלימה ובכוחם לבטל גזרות אזי בוודאי שיחדש ויקיים את העולם.

נמצא שעשרה מאמרות הראשונות מהם נברא עולם יש מאין, הם בחי' דם שממנו יצר ולד של עולם, וזה ע"י שצפה שיהיו בוולד העולם הזה צדיקים שלמים. ובלידה (ביום השישי) עלו הסיגים של הדם הנ"ל שהוא עשרה מאמרות למעלה לדחוף את הוולד, ובעלייתם נמתקו בבחי' דם אדום נעבר ונעשה חלב לבן, ורובי האורות בקע ונעשו לאם ("אם לבינה תקרא") שני מעיינות חלב אלדד ומידד, ומאז ועד היום הקב"ה מניק את הוולד דהיינו שבכל יום מחדש בטובו ובחסדו מעשה בראשית ע"י העשרה מאמרות, וכמ"ש דברך ה' נצב בשמים (כדברי הבעש"ט עה"ת בראשית מח) וזה ע"י שרואה שנתקיימה צפיתו ויש בעולם צדיקים כאלה שעושים עצמם בשעת התפלה כתינוק שנולד כנ"ל.

אולי אפשר עוד לרמוז בעניין החלב שהוא מסיגי הדם של יצירת הוולד ולפי רבנו שהדם הם העשרה מאמרות ולא נתבאר איזה בחי' סיגים שלא נתבררו יש בהם, ואולי בדרך דרש אפ"ל כידוע שיש מחלוקת על מאמר פרו ורבו אם הוא מהעשרה מאמרות או שהוא ברכה (עיי' בפנים בדברי המלאכת שלימה על המשנה באבות). ואולי אפ"ל שמאמר זה כיון שהוא מחלוקת הוא בחי' דבר שלא נתברר ע"י מעשה בראשית ולכן בלידה הוא

להתרוקן מן האורות שלהם כדי שיתלבשו במקומם אורות המוחין ד"א כי ב' בחי' האורות שלה ושל ז"א א"א להיות שם ביחד. והנה כאשר עולין ומסתלקין אורות הנ"ל דאמא הם עולין ועומדין בחצי ת"ת התחונן דאמא עצמה שהרי שם הוא מעמד ז"א בסוד העיבור ודוחקין אותו לחוץ וא"כ נמצא שהם עומדין תחת המקום החוזה של האמא ששם עומדין ב' דדים של האשה והרי הם עושין תועלת ג' בעלייתן למעלה כי אז נתוסף הארה גדולה ובוולטין אותן האורות לחוץ ונעשים במקום הזה כעין ב' דדים ונבקעים ומהם יוצא החלב להניק הולד אחר הלידה. וכן מבואר במבוא שערים שער ה' ח"ב תחילת פ"ב.

עין חיים שער כ' פרק ג' מ"ת – גם ז"ס הפסוק הנ"ל ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים כי הנה בעת זמן הלידה מסתלקין האורות מן הירכיים של האשה שהם נ"ה שלה ונשארים קרים ויבשים כאבנים כמו ירכי האדם במוחו כי הנה אורות שבתוכו שהוא רוחניות הוא כמו אש בסוד נר ה' נשמת אדם ומחמת האדם בעודו בו ואחר שמת מתקרר ומתקשה לכן קרא הפסוק הזה לנ"ה של האשה בעת לידתה אבנים לטעם הנ"ל. גם הוא לסבת טעם אחר כנודע מזוהר ומתקונים כי חג"ת הם אבות ונה"י נקרא בנים לכן נקרא אבנים מלשון בנים. עוד טעם ג' כי נה"י שלה חוזרין להעשות בחי' הגוף אל זו"ג שהם בני התבונה כאשר מתלבשין בתוכם:

מבוא שערים ש"ה ח"ב פ"ג – נתבאר לעיל פ"א, כי החלב הוא מאותם הסיגים של דם הלידה, שלא נתבררו ע"י העיבור, ועולים בחוזה, ומתהפכים לחלב. והנה אין עלייתם אלא בשעת הלידה, ולכן אין שם חלב עד עת הלידה, כי אין החלב עצמו נעשה, אלא מאותם הסיגים. אמנם הדדים עצמם, הם מבית פרקין עליונים דנ"ה דאריך כנ"ל, ע"י ריבוי האורות שסיעום לזה כנ"ל. ונמצא כי הדדים בחי' א'. והחלב ענין אחר. שיתבאר לקמן בפ"ד.

שם סוף פרק ג' – ואז בעת הלידה, חוזר לעלות הדם, שהוא ריבוע אדיה דההין שבג"ת למעלה במקומם, כנ"ל בפרק זה, שעולין אורות נה"י שלה למעלה, עד כנגד החוזה, ואז מתהפך מדם שהוא דין, כי אדיה דההין הוא דינין יותר, להיותו בההין, ולהיותו תחונן, ושם למעלה מתהפך לרחמים, ונעשה חלב. והרי נתבאר פה, איך מטיפת אדם שבנקבה, נעשה הדם בוולד, כי הדם נעשה חלב ואחר שיונק אותו זה הוולד, מתהפך בו לדם אח"כ כבתחילה, אלא שעתה הוא מזוקק וברור. וכפי שיתבאר לקמן בפ"ד.

שם פ"ד – והנה בזה תבין, למה אין התינוק אוכל מעצמו, רק יונק משדי אמו כי להיות סיגים אלו מג"ת שבו, שהם דינים חזקים, אין בו כח לצרפם ולבררם ע"י אכילתו, כנודע כי האכילה היא בחי' בירור, כמבואר במקומו (ש) וצריך שאמו תבררם תחילה, ותנקה הפסולת שבהם, ותניקוהו מה שכבר ביררה היא, כי גם שאר הבחי' כולם, ביררם היא בעת העיבור, וגם אלו הם מתבררים על ידי עתה אלא שבעת העיבור לא יכלו להשתלם ולהתברר. ובהמשך ב' שנים אלו של היניקה יתבררו כנזכר בפ"ו, וגם בירור זה לא יכול להעשות עד שעלו למקום השריים, שהם מקום עליון, בג' אמצעיות, וע"י עלייה היא נתבררו שם ונתמתקו, ונעשו חלב, ממה שנתברר מהם, הוא הטוב שהיה בתחילה מעורב בתוכה, ואותו הטוב המעורב בהם, הוא שנתברר ונהפך בסוד חלב, כי בהיותו בתור הסיגים, הם מתרבים עליו, ונהפך לדם, ועתה שנתברר מהם. נהפך ללבן שהוא שרשו. והסיגים שבהם, יוצאים בסוד דם טמא, אחר תשלום ב' שנים של היניקה, דוגמת הסיגים האחרים, שלא יצאו עד תשלום זמן העיבור בסוד דם לידה. כנ"ל פ"א כן אלו הסיגים יוצאים ממנה אחר תשלום זמן היניקה, שאין בהם עוד מה להתברר, שיהיה ראוי להעשות ממנו בחי' זו"ן שבאצילות, כנ"ל פ"א ע"ש היטב, איך גם הם חוזרין להתברר לצורך עולם הבריאה וכו'.

רש"י על בראשית פרק ב' פסוק ה' – כשנגמרה בריאת העולם בשרי קודם שנברא אדם וכל עשב השדה עדיין לא צמח ובג' שכתוב ותוצא לא יצאו אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ו' ולמה כי לא המטיר ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים:

עלה להתברר ונעשה חלב, ולכן נקרא פרו ורבו דייקא ולא רק פרו או רבו, לרמוז לשני מעיינות החלב באלדד ובמידד, כמבואר במבוא שיש חילוק בטעמו של החלב בין ימין לשמאל, וגם בצירוף האותיות כמבואר בסוף התורה שאחד הוא מהמילוי של אות ה' והשני מהצירוף של אות ה'. ומה שמבואר בתורה שכל העשרה מאמרות עלו לקיים את העולם אולי אפ"ל כיון שבכל מאמר כלול כל העשרה מאמרות נחשב גם פרו ורבו לעשר דהיינו י' שממלא את הד' להיות ה' חלב.

יוסף הצדיק

רבנו מדבר כאן על צדיק מושל יראת ה' שבתפלתו מושל בהקב"ה ובו צפה הקב"ה קודם הבריאה, והתענוג שצפה שיהיה לו ממנו, מכח זה נעשה בו הרצון לברא את העולם, בוודאי בכל דור יש צדיקים כאלה, ובזכותם מתקיים העולם, אבל נראה שהדמות המיוחדת שקשורה לתורה זו, אע"פ שלא מזכיר את שמו, היא יוסף הצדיק, שע"י שתי הבחי' מנשה ואפרים זכה להמשיך יוד לתוך הד' בשנות הרעב הנורא שהיה אז בכל העולם, ועל כן נעשה הוא השליט ומושל והמשביר המניק את כל העולם, ובדבריו שאמר למצרים "הא לכם זרע וכו' לאכלכם וכו'" רמז לזה, ובוודאי זכה לזה כמבואר כאן, ע"י תפלה בבחי' מנשה ואפרים, ועל כן קרא כן לשני בניו, לרמוז שאע"פ שהיה לו יחוס נפלא שהיה בן לבחיר האבות יעקב אבינו, והרבה מעשים טובים שעד היום עם ישראל גדורים בעריות בזכות הנסיונות שעמד בהם עם אשת פוטיפר. הכל סילק בשעת התפלה, עד שזכה להיות הדמות שבה צפה הקב"ה בבריאת העולם, ונתקיים הקל וחומר שכל שכן שיקיים את העולם אחרי שכבר נמצא בעולם כזה צדיק, וע"ז זכה להמשיך שפע להיות משביר שעל ידו הניק הקב"ה את כל העולם. ¹

קושיות

- א. צ"ע בדרך כלל המלכות מקבלת שפע מו"א ע"י יחוד קב"ה ושכינתיה, ומשפיעה לנו באופן של לידה (כגון תורה קנט) ואילו כאן מדובר בשפע הבא בדרך של הנקה, הוא שפע מהאמת לבן, ולא מהנוקבא לנו.
- ב. צ"ע מבואר בתורה שיש קל וחומר שאם ברא את העולם בחסד בלא אתערותא דלתתא, כ"ש שיחדש אותו בחסד כשכבר יש אתערותא דלתתא, וצ"ע לכאורה הק"ו קיים גם בלי האתערותא דלתתא, שהרי לברא קשה יותר מלחדש אחרי שכבר נברא. ואם ברא ע"י שצפה שיהיו צדיקים כל שכן שיחדש ע"י שצופה שיהיו צדיקים. אבל באמת הוא ק"ו פריכא שהרי צפה שיהיו קודם שנברא העולם, אבל אם כבר נברא העולם ולא מתקיימת צפייתו, אזי אדרבה היא סיבה להחריב ולא חדש.
- ג. צ"ע הרי בשלמא "עולם חסד יבנה" כי לא היו צדיקים, אבל אחרי שכבר יש צדיקים, זה לא חסד אלא דין מה שממשיך לחדש אותו בזכותם. וכמבואר בברכות יז צדיקים נוטלים שכרם בזרוע. ואולי הכוונה שהוא חסד כלפי שאר בעולם.
- ד. מבואר שהקב"ה ברא את העולם רק מכח התענוג שצפה שיהיה לו ממעשיהם הטובים של צדיקים שיהיו בעולם כשיברא אותו, וכל שכן שמקיים אותו רק בגללם דהיינו בגלל מעשיהם הטובים שיודעים להתפלל בבחי' מנשה ואפרים וע"ז למשול בתפילתם לבטל גזרות. נמצא כביכול שיש סתירה שמצד אחד האמת

¹ עיין תורה נד אות ג' ה'צדיק נקרא משא, פי הוא נושא את העולם, "כפאשר ישא האומן את היונק" (במדבר י"א) ועיין תורה ד' אות ח' שהצדיק קרא אם שמניק את ישראל בתורתו.

ומענין לעניין בענין דומה, מצינו איש שמניק חלב לתינוק, עיין שבת נג: תנו רבנן: מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק, ולא היה לו שכר מניקה ליתן, ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו. אמר רב יוסף: בא וראה כמה גדול אדם זה, שנעשה לו נס כזה! אמר לו אביי: אדרבה, כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית! אמר רב יהודה: בא וראה כמה קשים מזונותיו של אדם, שנשתנו עליו סדרי בראשית. אמר רב נחמן: תדע, דמתרחיש ניסא ולא אברו מזוני: המהרש"א שם כתב דאיכא למימר כיון דרדיים יש באיש כמו באשה, הרי זה אין חדש, דהוה מיהת בכת, אלא שהפעולה נתחדשה, וז"ש דלא איברו מזוני כפרש"י שימצאו חטים גדילים באוצרותיהם עכ"ל, היינו משום דאין זה בכת, ושייך ביה אין כל חדש גו' ודו"ק: וכתב על זה החיד"א בפתח עינים עדיפא מינה הול"ל דגם חלב זכר יש כדתנן סוף מכשירין (ו' ז') והכי אמרו בב"ר ריש פ' נח גבי ויהי אומן את הדסה שחזר מרדכי וכו' הנז' וגחין צבורא וא"ל ולא מתנייתא היא חלב זכר טהור. ומהר"י סרוק ז"ל גילה דמרדכי היה בעיבור האיש הזה וכו' וגלגול אמו של אנטונינוס עיין בדבריו בערך מרדכי וערך רבינו הקדוש ע"ש: עיין בראשית רבה (ל' ח') מרדכי זן ופירנס אמר רבי יודן פעם אחת חזר על כל המניקות ולא מצא לאסתר לאלתר מניקה והיה מניקה הוא רבי ברכיה ורבי אבהו בשם רבי אליעזר בא לו חלב והיה מניקה כד דרש ר' אבהו בצבורא גחון ציבורא לקליה אמר להון ולא מתנייתא (מכשירין ו' ז') היא רבי שמעון בן אלעזר אמר חלב הזכר טהור: ובמדרש שוחר טוב (כב כג) מבואר שברך כלל אשתו של מרדכי הניקה את אסתר. וזהו שאומר המדרש פעם אחת לא מצא וכו'. וצ"ע שבמרדכי לא כתוב שנעשה לו נס, ומה החילוק בינו לאיש דגמרא. גם צ"ע מחולין קיג: רש"י שם שכתב: שחלב זכר שאם נשתנה והיו לו דדין, משמע שבדין של זכר רגיל לא שייך חלב. וצ"ע איך הותר לאסתר הרי היוצא מהאסור טמא? והוא גם אבר מן החי. דבשר אדם אסור מדרבנן ולרמב"ם (מאבא"ס ב' ג') הוא אסור עשה מהתורה מדוע החלב שלו מותר? (ש"ע י"ד פז ו') ועיין ויקרא יא ד' "את הגמל כי מעלה גרה הוא" ודרשו בבבב"יתא כתובות ס. הוא טמא ואין מהלכתי על שתיים טמא. ובכריתות כב. למדו זאת מפסוק כט שם "זוה לכם הטמא" זה דייקא. ומדנקט מהלכתי על שתיים ולא חלב אשה משמע שגם חלב זכר כלול בהתר זה. לבד ממה שיש סוברים שאסור עשה לא אוסר את היוצא ממנו. ולעניין שלנו צ"ע לפי מה שמבאר הארז"ל כיצד נעשה החלב בלידה שעולה הדם נידות ונהפך לחלב, כל זה שייך רק ביולדת וכ"ש שלא שייך באיש כלל. אפילו חלב בהמה שאינו דם נידות אלא דם איברים (ראה בכורות ו: מתיבתא שם בשם רש"י ורבנו בחיי שנחלקו בדם נדות והנודע ביהודה שהוא דם אברים) גם זה לא שייך באיש, אלא הוא זיעה בעלמא (ר"ש מכשירין הנ"ל) וא"כ קשה לומר שהוא יכול להזין תינוק, אם לא בנס. וצ"ע המדרש מר' אבהו דקצת משמע שזה טבעי. וראיתי מתרצים את המדרש שכוונתו שזה לא יש מאין אלא ברכה בקיים, כי טיפי חלב יכול להיות גם לזכר.

שרק מעשיהם הטובים מקיימים את העולם מאידך זה רק בתנאי שבתפלה הם שוכחים זאת, ומבקשים מתנת חיים. וכנראה שהסתירה הזו היא שגורמת גם לצדיקים גדולים לעטות בזה ולבקש בזכות מעשיהם. וכדמצינו ביחזקאל שטעה בזה כמבואר בסנהדרין קד. ¹⁷ שביקש על רפואתו בזכות מעשיו הטובים. וכן נחמיה שם צג: ¹⁸ אע"פ שרוב דברי ספר עזרא נחמיה אמרם לא נקרא על שמו כיון שהחזיק טובה לעצמו כשאמר זכרה לי אלקי לטובה כל אשא עשיתי על העם הזה. וגם משה רבנו טעה בזה במי מריבה אמנם לא באשמתו כי העם הטעה אותו, ובמקום להכניע את הרע שבעם ע"י מטה מעשיו הטובים ביקש בזכותם שיצאו המים מן הסלע ולא ברחמים ותחנונים כמבואר בתורה כ'.

ה. המקום שממנו יורד השפע נקרא אלדד ומידד, והם שני נביאים בפרשת בהעלותך (במדבר יא כו) שהתנבאו שמשוה מת ויהושע מכניס. והם רומזים לשני דדים של מעלה הנמשכים משם אלקים א-ל בימין ומי בשמאל וה' באמצע הוא החלב כמבואר בשער הפסוקים. ועיין מבוא שערין (ש"ה ח"ב פ"ג) ¹⁹ כמה טעמים לבקיעת הדדים ומבואר שהטעם הראשון והעיקרי הוא שאור ב' פרקים תחתונים של רגלי אריך אנפין עלו למעלה. וצ"ע האם הם רגלי עתיק המבואר בתורה ג' שיוורדים ובוקעים בד' עולמות ונעשים דדי המלכות מהם יונקים הנביאים. או שאינו דומה כי שם יורדים וכאן עולים. מצד אחד ממה שאלדד ומידד היו נביאים דייקא משמע שהוא אתר דנביאים ינקין. ומאידך לכאורה נראה שלא שייך זה לזה, כי אלדד ומידד נשמתם בדדים של אדם הראשון (כמבואר בשער הפסוקים) ואם הם אתר דנביאין ינקין, לכאורה היו צריכים להיות הם הנביאים הגדולים שמהם יונקים האחרים, ואינו כן אלא היו קטנים במעלה משאר זקנים, שהזקנים קבלו מהארות משה רבנו שמצד הזכר והם קבלו מצד הנקבה. כמבואר בהיכל הברכה שם ²⁰, מאידך מבואר בסנהדרין יז. ²¹ שהשבעים זקנים פסקה נבואתם ואילו אלדד ומידד לא פסקה נבואתם.

¹⁷ סנהדרין דף קד. תניא אמר רבי שמעון בן אלעזר בשביל הטוב בעיניך עשיתי מה אות בשביל מה אות נכרים אכלו על שולחנו בשביל שנכרים אכלו על שולחנו גרם גלות לבניו. וביאר בן יהוידע - שם בשביל הטוב בעיניך עשיתי מה אות. נ"ל בס"ד הא דתלה זה בזה, מפני שאם לא היה משבח עצמו בכך, היה זוכה דהנבואה שהניד לו ישעיה הנביא ע"ה בדבר רפואתו, היתה נגלית אליו עצמו, וממילא לא היה צדיק לשאול אות מן ישעיה, כיון דהוא עצמו נתנבא בכך, נמצא בשביל שאמר הטוב בעיניך עשיתי, לא נתנבא הוא עצמו בכך, ועל ידי כך שאל מה אות, וכיון דשאל מה אות ונעשה לו האות נסתבב נכרים אכלו על שולחנו, כי ע"י האות שנעשה בנס פלאי במהלך השמש נתפלא מלך בבל, ועי"כ שלח לו אנשים לדרוש בשלומו, ואז אכלו על שולחנו, ואם לא היה האות איך היו שרי מלך בבל באים אצלו ואוכלים על שולחנו:

¹⁸ סנהדרין דף צג: מכדי כל מילי דעזרא נחמיה בן חכליה אמרינהו, ונחמיה בן חכליה מאי טעמא לא איקרי סיפרא על שמה אמר רבי ירמיה בר אבא מפני שהחזיק טובה לעצמו שנאמר זכרה לי אלהי לטובה דוד נמי מימר אמר זכרני ה' ברצון עמך פקדני בישועתך דוד רחמי הוא דקבעי. וביאר המהרש"א - מכדי כל מילי דעזרא נחמיה כו' דנחמיה הוא זרובבל והוא עלה קודם שעלה עזרא והוא כתב כל הספר כנראה מענינו ולא נקרא על שמו אלא שנקרא ספר עזרא. ואמר מפני כו' דוד נמי מימר אמר זכרני וגו'. במסכת ראש השנה פרק י"ט נמי מדמה להו לענין זכרון של יחיד מיהו מחלק בהו הכא דדוד רחמי הוא דקבעי ר"ל שלא בקש לזכרהו לטובה משום מעשיו הטובים אלא שיזכרהו ברחמים שלו יתברך ב"ה משא"כ נחמיה שבקש לזכרהו לטובה משום מעשיו בזה לא עשה כהוגן שכל מעשיו האדם לטובה אינן כדי לזכותו אם לא ברחמים שלו ית' ב"ה:

¹⁹ מבוא שערין - שער ה חלק ב פרק ג - והענין כי תרין פרקין ראשונים של נצח הוד דאריך נסתלקו למעלה במקום ג' אמצעיים דאבא ואמא שהוא החוזה שלהם ונשארו ששה פרקין שהם ב' תתאין דנצח וב' תתאין דהוד וב' פרקין דיסוד ועטרה בי היסוד איננו גדול בתלת פרקין כמו הנ"ה, ואלו הששה פרקין מהם נעשו ו"ק אל הו"א. ואמנם אע"פ שאין ביסוד רק תרין פרקין כנזכר, עכ"ז לא נאמר שעלה הפרק הא' דיסוד גם הוא עם ב' פרקין העליונים דנ"ה, כי זה נשאר למטה בין ב' פרקין אמצעיים דנ"ה דאריך כנ"ל ח"א פ"ז בראשו וגם בסופו בענין הגרון דו"א מדיחן נתהוו ע"ש. ונמצא כי אלו התרין פרקין עליונים דנ"ה דאריך הם שעלו שם תכף אחר הקליטה ומתוספת הארתם שם בחוזה דאו"א בלטה הארתם שם ונעשו מהם ב' דדים להם א' מפרק הנצח וא' מפרק ההוד. ואמנם היות ב' דדים בזכר ושניהם בנקבה הוא עם מש"ל ח"א פ"ו כי בשעלו ונכללו נה"י דאריך עם חג"ת שבו נכללו הנצח מההוד וההוד מנצח גם כן כנודע ג"כ כי נ"ה הם רעים אהובים תמיד כלולים זה בזה ונמצא שפרק הא' דנצח דאריך העומד בתוך חוזה דאבא יש בו ג"כ כללות פרק עליון דהוד ומהם נתהוו ב' דדין בחוזה דאבא. וכן פרק עליון דהוד עלה כלול מפרק א' דנצח בחוזה דאימא ומהם נתהוו ב' הדדין בחוזה דאימא. והנה אלו הב' פרקין הנז' הם נשארים תמיד שם לעולם אפילו שלא בזמן היניקה ולכן אין רושם הדדין מסתלק מאו"א לעולם כנראה בחוש הראות. .... גם סייע בזה ענין האורות הרבים ההם שהיו במקום ההוא כי שם היו אורות נה"י דאריך ואורות חג"ת דאבא וחג"ת דאימא ואורות זר"ן כולם. ולכן מרוב האורות אשר שם נתהווה הבקיעה ההיא לעשות שם הדדים אמנם עיקרם הוא מאותם ב' פרקים עליונים דנ"ה הנשארים שם בקבע לעולם כנזכר.

²⁰ היכל הברכה בהעלותך (ד"ה עליהם) ... מצד הנקבה הם כתובים בסוד רוח הקודש שהוא המלכות, ומצד הזכר נבואה בעלמא דדכורא. והנה שבעים זקנים נתנבאו מצד נצח והוד שזוכר, על ידי הארות משה רבינו בעלמא דדכורא, "וישאר שני אנשים" היכן נשארו? במחנה, שם בעלמא דנוקבא, מצד זרועות שבה, ויונקין ומשפיעין חל"ב, בסוד חלב, בסוד ה"ה אחד של אלדד, ושם הה שני מידד, כמבואר בע"ח ובלק"ת, בסוד "פלג אלהים מלא מים" פלג אל"ה ה"ים, א"ל חל"ב, מ"י חל"ב, מ"ל"א מ"ם, כידוע, והה משפעת חלב ההולך אל צד ימין ממותק מחבירו, והוא סוד הי הא הה עם שלשה תבות ועם ששה אותיות, והשני הוא בסוד הי הה הא אחד העולה דם נעבר ונעשה חלב בהמתקות דלת דאחד שנעלמת בא"ח ונעשה חלב ועיין לק"ת: [ותנה עלהם] חסר יוד כי לא היה על ידי משה בנבואה אלא בהסתלקות שביל דמשה ונבאו מהסתלקות שלו על כן עלהם חסר יוד ודע שכל יוד הוא מורה על שביל עליון עיין שער הברכות שממש יורדין כל הברכות ונתברכין כל המדות ומשם נמשך כל השפעות והרחמים והרצון. ...

²¹ סנהדרין דף יז. רבי שמעון אומר במחנה נשתירו בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה אספה לי שבעים איש אמרו אלדד ומידד אין אנו ראויין לאותה גדולה אמר הקדוש ברוך הוא הואיל ומיעטתם עצמכם הריני מוסיף גדולה על גדולתכם ומה גדולה הוסיף להם שהנביאים כולן נתנבאו ופסקו והם נתנבאו ולא פסקו ומה נבואה נתנבאו אמרו משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ אבא חנין אומר

1. כיון שמדובר בשפע הבא מאלדד ומידד שמשם בא החלב שהוא דם שנעכר ונעשה חלב דהיינו שהיה הדם הוא הנפש שהוא אוכל שהזדכך לדם ועתה נעכר כדי להיות מזון לתינוק ויתרגל לעכל מאכל. ובמבוא שערים הנ"ל מבואר שהם סיגי דם שממנו נתברר הוולד ועלו למעלה מהרגלים המצטננות אל למעלה מהפרסא כדי לדחוף את הוולד (שם פ"ב) ונמתקו ונעשו חלב והתינוק יונק ומחזיר אותם לדם לבררם עוד יותר (שם פ"ד). צ"ע כיצד זה משתלב במהלך התורה. ולעיל בהקדמה נתבאר בעניין ההעשרה מאמרות שהם בחי' הדם שממנו הולד וממנו החלב לקיים את העולם, אבל לא נתברר סוד אלדד ומידד בעצמם שהם בעיקר מרגלי אריך. ובמבוא שערים הנ"ל ביאר שהוולד דהיינו זעיר אנפין הוא שש ספירות חג"ת נה"י שנעשו מב' פרקי נצח וב' פרקי הוד וב' פרקי יסוד של אריך, ופרק א' דנצח ופרק א' דהוד עלו למעלה לדחוף את הולד לחוץ, ובקעו שם שני מעיינות לחלב אלדד ומידד. נמצא שב' פרקי נצח הוד יסוד דאריך הם בחי' עשרה מאמרות שבהם נברא העולם דהיינו ז"א דהיינו הולד, ובחי' הסיגים הם שני הפרקים הנותרים בהוד יסוד שעלו להתברר לחלב למעלה, והם העשרה מאמרות שמקיים בהם את העולם אחרי שנברא בבחי' שפע חלב.

עד כאן ההקדמה

✳

תורה צו [יג]

(תהלים פג) אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל .

פשוטו של מקרא היא צעקת דוד המלך אל ה' שיושיע את ישראל מאויביהם. ורבנו דורש על פי האריז"ל שדוד המלך רמז בדבריו לסיבת הדין שיש בעולם, שהוא בגלל עצירת השפע מאמא העליונה, כי אלקים הוא שמה של המלכות וכשנחפך מאלקים לאל דמי דהיינו שה' נהפך לד' שהיא דלה ועניה, אזי נחסר השפע.

הענין הוא כך, דידוע בכתבי האריז"ל הוא שיש מקום למעלה שנקרא אלדד ומידד [טו]/[טז], שמשם השפע יורד לעולם כאם המניקה את בנה. ורמזו בשם אל-ה-ים כי השני אותיות א"ל, הם דד. והשני אותיות מ"י, הם דד {כמ"ש בלק"ת/י} להאר"י פ' בהעלותך [יח]/[טז]. והשפע

משום רבי אליעזר על עסקי שליו הן מתנבאים עלי שליו רב נחמן אמר על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאין שנאמר כה אמר ה' אלהים האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל הנבאים בימים ההם שנים להביא אותך עליהם וגו' אל תיקרי שנים אלא שנים ואיזו הן שנים נביאים שנתנבאו בפרק אחד נבואה אחת הוי' אומר אלדד ומידד (בתרגום יונתן במדבר י"א כו שאלדד נבא הסתלקות משה ומידד על השלו ושניהם יחד על גוג ומגוג) אמר מר כל הנביאים כולן נתנבאו ופסקו והן נתנבאו ולא פסקו מנא לן דפסקו אילימא מדכתיב ויתנבאו ולא יספו אלא מעתה קול גדול ולא יסף הכי נמי דלא אוסיף הוא אלא דלא פסק הוא אלא הכא כתיב ויתנבאו התם כתיב מתנבאים עדיין מתנבאים והולכים.

¹⁷ לשון חברים לא ידוע מתי ותיכן נאמרה

¹⁸ תהילים פרק פג (א) שיר מזמור לאסף: (ב) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל: (ג) כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש: (ד) על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך:

מצודות דוד (ב) אל דמי לך - לא יהיה לך דומים. אל תחרש - אל תשתוק ואל תנוח מלהפרע: (ג) יהמיון - לכלות את ישראל. נשאו ראש - מרימים ראש ועולים מעלה מעלה:

מצודות ציון (ב) דמי - ענין שתיקה כמו לך דומיה תהלה (תהלים סה). תשקוט - ענין מנוחה:

מלבי"ם (ב' ג') אלהים אל דמי לך - אל תדום ותניח מעשיך שהיית מושיע ישראל עד עתה, אל תחרש - החרישה הוא הפך המענה, ר"ל שאתה צריך לענות כי הדבר נוגע לך כמו שיבאר, ואל תשקט - החרישה היא מניעת הדבור וההשקטה היא מניעת המעשה, אל תחרש מלענות ואל תשקוט מלעשות, ומפרש, אל תחרש - כי הנה אויביך יהמיון - אלה ההומים הם אויביך, ונגדך הומים, ענה אותם, ואל תשקט - כי משנאיך נשאו ראש - הנושאים ראש להרע בפועל הם משנאיך, ועליך באו, וצריך אתה לעשות להלחם נגדם.

¹⁹ במדבר י"א כו

²⁰ במדבר פרק יא (כו) וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפתים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה:

אלדד ומידד היה יחוס גדול שהיו אחים של משה רבנו, לדברי התרגום יונתן מצד האם יוכבד, ולדברי הפענח רזא וצרור המור מצד האב עמרם. ואעפ"כ היתה בהם ענוה יתירה כמבואר בגמ' סנהדרין יז. וזכו לנבואה הרי שהיה להם מעשים טובים הרבה. ושמותם מלמד שנשמתם משרשת במקור השפע באמא עילאה, והיו נביאים מסתמא זכו לתפלה בבחי' של מי מושל בי צדיק ע"י ששכחו יחוסם ומעשיהם הטובים ודחו כל מחשבה זרה, כפי שיתבאר לקמן שעי"ז נמשך החלב והשפע לעולם משרש נשמתם.

²¹ ליקוטי תורה להאריז"ל - פרשת בהעלותך ענין אלדד ומידד: דע כי אלדד ומידד הם סוד ב' דדים ושדים המזווגים החלב כי הלא הנוקבא נקראת אלקים ובהיותה בסוד ג' אמצעות שבה אז שם אלקים מתחלק לשנים, כיצד ב' אותיות א"ל הולכות לצד הימין, בסוד "חסד אל כל היום" ואז נעשה אלדד, וב' אותיות מ"י לצד שמאל, ואז נעשה מ"י דד, כי מ"י הוא קו שמאל, נ' שערי בינה, הרי כי ב' דדים הם א"ל מ"י מאלהים, והנה אות ה' המפסקת בין אל ובין מי הוא סוד צינור החלב הנמשך באמצע בין הדדים, לכן אות ה' עומדת באמצע שם אלהים, והנה יש בו ב' מיני חלב, א' היא החלב ההולך אל צד ימין, וא' הוא ההולך אל צד שמאל, ואינם שווין כי הימין ממותק מחבירו...

²² המראה מקום הזה נוסף כבר בתולד

נקראת ה', כמ"ש שכשיוסף הצדיק היה מושל בארץ מצרים, באו לבקש ממנו מזון בשנות הרעב הנורא שהיה בכל העולם, כי בעוונות נהפך שם אלקים לאל דמי, ויבש מקור השפע של המלכות, ורק ע"י יוסף הצדיק שקרא לבניו מנשה ואפרים, שהן שתי הבחינות שצריך שיהיו בתפילה האהובה על הקב"ה, נעשה הצדיק שבו צפה הקב"ה בבריאת העולם, וכ"ש שמקיים את העולם בזכותו אחרי הבריאה, ובזכותו נתמלא הד' ביווד ונעשה ה', ויוסף נעשה הצינור לשפע, והמשביר לכל העולם, וזהו שאמר למצרים שבאו אליו לבקש מזון **(בראשית מ"ז/ז)** **הא לכם זרע**. נרמז בזה שהצליח למלא את הד' ביווד' ולהפכה לה' ועי"ז החזיר את השם מאל דמי לאלקים ונשלם השם אלקים משלם ועי"ז המשיך שפע לכל העולם.

אך לפעמים יש בעו"ה הסתלקות השפע, ונעשה מן כ"ה ד', ע"ש-על שם דלית לה מגרמה כלום [כ"ב] רוצה לומר שהאות ד' רומזת לדלות ועניות דהיינו לכלי ריק, לכן היא רומזת לספירת המלכות כשלא נשפע לה שפע. ואזי נשאר כל ריק, ואות ה' היא ד' ובתוכה יוד הרומז לשפע הממלא את הכלי, לכן כשהמלכות מלאה בשפע נרמזת באות ה'. **וצריך כ"א מישראל לזרו א"ע-את עצמו שיעשה מן הד' ה'** וזה על ידי תפלה, כפי שיתבאר בהמשך.

וכיצד עושים מן הד' ה', דהיינו כיצד גורמים שיושפע שפע למלכות, הענין הוא כך. דהנה כתיב (תהלים ס')/כ"ג] **לי גלעד ולי מנשה כ"ה אפרים מעוז ראשי יהודה **מחוקקי, הפי' הוא כך. כי קודם בריאת העולם, השי"ת עידן וקישט/כ"ז א"ע-את עצמו בתפלתן****

^ט **שער הפסוקים** – פרשת בהעלותך – וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד וגו': כבר ידעת משרז"ל, על פסוק איפה היית ביסודי ארץ, כי כל הצדיקים נתלים באפרים פרטיים של אדה"ר. והנה אלדד ומידד, הם מבחי' שתי הדדים, המניקים חלב לתינוק. ולכן בכל אחת מהם נרמז ב' אותיות ד"ד, אלא שזו ימנית בבחי' א"ל. וזו שמאלית, בבחי' מ"י: **והענין הוא**, כי הנה הנקבה נקראת אלהים, ובג' אמצעיות שבה, יש שם אלהים באופן זה, כי שתי אותיות א"ל מאלהים, הם בצד ימין, בסוד (תהלים נ"ב ג') חסד א"ל כל היום. ואז נעשה אלדד. ושתי אותיות מ"י מאלהים, הולכים בצד שמאל, ונעשים מידד, בסוד בינה שהיא שמאלית, ונקרא מ"י, שהם חמשים שערי בינה. עוד יש אות ה' אמצעית, שבין א"ל ובין מ"י דאלהים, והיא בחי' צינור החלב, העומד באמצע ב' הדדים, ומתפשטים לכאן ולכאן:

מבוא שערים – שער ה' חלק ב' פרק ג' – והנה ענין הדדים בעצמן הם נמשכין משם אלהים כי הנה הנקבה נק' אלהים כנודע ויש בה שם אלהים בג"ר וכן בג' אמצעיות וכן בג"ת. והנה שם אלהים שבג' אמצעיות שבה מתפרש לג' א"ל בימין בסוד חסד אל ומ"י בשמאל כי שם סוד בינה הנק' מ"י ולכן סוד מ"י דאלהים הוא בגבורה וה' מאלהים באמצע ומאלו תלת בחינות מתפשט אל דדי האשה כי אל דאלהים מתפשט בדד הימני ומ"י דאלהים בדד שמאלי וה' דאלהים בין ב' הדדין באמצע ולכן הושמה אות ה' באמצע שם אלהים א"ל מכאן ומ"י מכאן וה' באמצע. וז"ס אותם ב' הנביאים הנקראים אלדד ומידד שהיו יונקים מב' דדי הנקבה התחתונה נוק' דז"א ואלדד הוא הא' כי הוא דד ימין המצטרפת עם א"ל דאלהים ונעשית א"ל דד. ומידד הוא הדד שמאלי המצטרפת עם מ"י דאלהים ונעשה מ"י דד.

^כ **בראשית פרק מז (כג) ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה הא לכם זרע וזרעתי את האדמה:**

^ט גם בתולד-ה; ונתולדו-ה

^כ עיין לעיל תורה א' ושם נרשם

^{כג} **תהלים פרק ט (ט) לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי:**

רד"ק (ט) לי גלעד. ואחר שזכר אפרים זכר כל ישראל, והפרטים שזכר הם לשבט יוסף והם כל ישראל זולתי שבט יהודה. וטעם יהודה מחוקקי, כי המלך יקרא מחוקק, כמו (בראשית מט, י), ומחוקק מבין רגליו. והמלכות מיהודה היא, כלומר, יהודה מושלי הוא בכל עת, והואיל והאל המליכני על כל ישראל לטוב להם עשה להצילם על ידי מיד שוסייהם, ואעפ"י שבאו עתה האויבים בארץ ואני מלך, לא יעמוד זה, כי ברצון האל אתחוק אני עליהם ואשימם מרמס רגלי. וזהו שאמר (בפסוק הבא) מואב סיר רחצי. ובדרש (פדר"א פי"ז), כשעתיד הקב"ה לקבץ גליות, ראשון הוא מקבץ גלעד לפי שגמלו חסד אנשי יבש גלעד, עם שאול ועם בניו. אמר הקב"ה, אני נותן שכרם לעתיד, ראשון אני מקבץ גלעד, שנאמר, לי גלעד:

^{כד} ותהלים קח ט'

^{כז} גם בתולד ואפרים ונתולדו – אפרים (בסעות כי בתהלים בשני המקומות ואפרים)

^{כח} בדפוד – יהודה, בתקפא – יתודה

^{כז} **עידן וקישט את עצמו** – הכוונה כי שורת הדין שכל שפע הבא מלמעלה יתעורר ע"י אתערותא דלתתא דהיינו שהשכינה מתקשטת במעשים טובים של ישראל ובאה לפניו ואומרת חזי ברא במה קאתינא לגבך ועי"ז מעוררת אותו להשפיע לה שפע, וכיון שלא היו ישראל ולא מעשים טובים הקב"ה קישט את השכינה כביכול במעשים של ישראל שיהיו לאחר שיברא את העולם.

ובמעשים טובים של צדיקים, דהיינו שצפה שיהיו צדיקים, דהיינו שקודם בריאת העולם, כביכול עלה במחשבתו של הקב"ה לברא עולם שבו יהיו צדיקים שימליכו אותו ויגלו את כבודו בשלימות, אע"פ שהוא יהיה בו נעלם, וע"ז יטיב להם בשכר המגיע להם בעולם הבא, ויתן להם ממשלה לבטל גזרות בעולם הזה. וזהו שכתוב (תהלים פט ג') "עולם חסד יבנה" שאע"פ ששורת הדין שאין שפע בא מלמעלה עד שיוקדם לו אתערותא דלתתא, דהיינו הכנת כלי לקבל השפע,^א אבל בתחילת הבריאה עדיין לא היה מי שיכין כלי, לכן ברא הקב"ה את העולם בחסד לבד ע"י שהעלה במחשבתו המעשים טובים שיעלו לו הצדיקים כשיברא את העולם [צ"ל] ויהיו צדיקים כאלה **שע"י מעשים טובים שלהם** שיתפללו לפניו כאילו אין להם לא יחוס ולא מעשים טובים, וידחו כל מחשבה זרה, וע"ז יבואו לענווה ויראת הרוממות ויע"ז לממשלה דהיינו **ימשלו בתפילתן**, דהיינו ע"י שימליכו את הקב"ה בשלימות אזי יתקיים בהם שמי שהקב"ה מושל בו בשלימות מרצונו, אזי הקב"ה נותן לו ממשלה עליון, בבחי' מי מושל בי צדיק. **ויפעלו כל מה שירצו,**

^א וכן הוא בטבע עיין תענית דף כה: תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך טפח מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים והא תניא טפחים לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה.

יסוד זה מבואר יותר בתורה לא ראה שם בתחילת לשון מוהר"ן – וזוה"ק והצטרפותן של האותיות היא על ידי הנקודות, שנעשים מהפסופין וההשתוקקות, שעל ידם נתהוין הנפשות. שהם בחינות נקודות. פי על ידי הפסופין נעשה זוה"ק. פי על ידי מה שהוא נכסף אל הדבר, נעשה נפש. ועל ידי מה שהוא נכסף לדבר, חו"ר הדבר וכוסף אליו. ומזה נתהוה גם כן נפש. והנפשות מודגגין, ואחר-כך באים לבחינות עבור ולדה. וזהו ענין הכתוב בזהר הקדוש (לך-לך דף פ"ה): 'תאבותה דנוקבא עבד נפש נוקבא, ותאבותה דדכר עבד נפש דכר'. פי מה שהוא נכסף הוא בחינות תאבותה דנוקבא, והוא עבד נפש נוקבא. ומה שהדכר חו"ר ונכסף אליו, הוא בחינות תאבותה דדכר, ועבד נפש דכר. ואחר-כך באים לבחינות עבור ולדה, כמו שכתוב בזהר שם:

ועיין ליקוטי הלכות נחלות הלכה ג אות ג' – וצריך כל אהד לראות שהוא יתעורר תחלה לכסף ולהשתוקק אליו יתברך שיהיה אתערותא דלתתא קדם אתערותא דלעלא ואזי נמשך עליו חסד גדול שהוא סטרא דדכורא בבחינת אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, דהיינו בשפנסת ישראל נכספין בתשוקה גדולה אליו עד שמולידין נפשות אזי ה' יתברך נכסף אליהם ומשפיע עליהם אור החסד הגדול שהוא בחינת סטרא דדכורא פידוע. פי כשאין האדם מתעורר מעצמו לה' יתברך ואזי ה' יתברך נכסף אליו, פי הוא יתברך הפך ומשתוקק שישבו אליו ואזי אתערותא דלעלא קדם אתערותא דלתתא ואזי הנפשות הנולדין הם בבחינת סטרא דנוקבא בבחינת איש מזרע תחלה יולדת בת. פי עקר מדת הדין שהוא בחינת סטרא דנוקבא נמשך מתחלת הדין של בריאת העולם שעקר היה על ידי שהיה בתחלה בשעת בריאת העולם אתערותא דלעלא בלא אתערותא דלתתא פידוע ומוכן בפתיים.

^ב ע"ח שער הכללים ספ"ב סידור התיקון. ובעמק המלך שער א פ"ב

^ג עמק המלך – שער א – פרק ב – והעליה הזאת היתה בתורת חסד, שנאמר, 'אמרתי עולם חסד יבנה' ותהלים פ"ט ג', כי אין עליה אלא סוד מייין נוקבין, התעוררות מעשה הצדיקים, אתערותא דתתאי צדיקים שבעולם התחתון. וכן הוא בזהר שיר השירים וזה לשונו, 'כמא דאצטרין אתערותא מתתא לעילא לאתערא מלכא ומטרוניתא מתתא לעילא, כן אצטרין אתערותא ממלכא ומטרוניתא לאתערא אבא ואמא'. כי אי אפשר להעלות מייין נוקבין, כי אם על ידי מעשה הטוב של התחתונים, כנודע, המעורר איזה שפע טוב להריק עלינו ברכה, מסוד הזווג העליון, שהשכינה אומרת 'חזי במאי ברא אתינא לקמן' וזהו ויקרא י"ג א', כך וכך שקידת לימודו, כך וכך מעשיו, לפיכך שורת הדין הוא שתתן שפע וברכה על ידו להעולם התחתון, נמצא העלייה הזאת היתה בתורת חסד. ולפי שלא יתבטל חוק העליון, גזירת המלך שלא יהיה עלייה או בריאה חדשה, הנעשה על ידי עליה או זווג עליון, אלא בזכות מעשה הצדיקים אתערותא דתתאי. לכן חשב במחשבתו, שמעשה טוב של הצדיקים העתידים להבראות, להיותו (מחשבתו) חוק ולא יעבר, והספיק לו מחשבתו שחשב בצדיקים עם קודש, ובמעשיהם, אשר הם עתידים להבראות, ובוה הוציא מחשבתו מן הכח אל הפועל, והעלה את האור הזה אליו מיניה וביה. ולא העלייה הזאת לבדה היתה בתורת חסד, אלא כמה עליות היו אחר כך עד אחר בריאת אדם הראשון, שנאמר, 'זאדם אין לעבוד את האדמה' (בראשית ב' ה') שהיא השכינה, הצריכה לתקן עלייתה את מעשה התחתונים, כמו שאומר וזהוה, (שמות קס"ה ב') 'לעבדה במצות עשה, ולשמרה במצות לא תעשה'. לפי שקודם זה נאמר, 'וכל שיח השדה טרם יצמח' (ברלעיל), ולמה לא יצמח ולא יהיה מטר, ותירץ הכתוב 'זאדם אין לעבוד את האדמה' להעלות מייין נוקבין לשכינה, הנקראת אדמה, אשר חשבונו חמשים, שמקבלת חמשים שערי בינה מאימא עילאה. נמצא כל העליות דהיינו העלייה הראשונה שפינה מקום לעולמות, וכן העלייה השנית שנתעלה ב-א חצי המלבוש התחתון אחורי חצי מלבוש העליון, וכן כל העליות שהעלה הי"ד של שם ס"ג מאור עצמותו שהיה בתוך הסתירו, וכן העלייה של ז' אורות פנימיות של שברי כלים, שהעלה אריך שנתקפל חציו בחציו, כולם היו תורת חסד. והספיק להם ולעליותו, מחשבתו שחשב בהצדיקים אין יהיה לו עם קדוש, ויסגלו מעשים טובים, של המצות ולימוד התורה, אשר הכל נברא בשבילם. ותכף היה משמח עצמו כביכול, בעם קדוש כזה, שיהיה לו אחר כך.

כמבואר (כתבי האריז"ל) בשער ההקדמות – דף מ עמוד ב – ונבאר דרך פרט, ענין עיבור הראשון של ז"א. הנה כאשר עלו ג' תחתונות נה"י דאריך, ונכללו בחג"ת שבו, והנה או"א מלבישים לחג"ת דאריך כנודע, ואז עלו בחי' זו"ן להתקן שם, כמו שנבאר, וזה היה סבת תקונם, כי הנה אז היסוד דאריך בהיותו נכלל תוך חצי העליון דת"ת דאריך כנו', הוציא אור והבל מפי היסוד, ואותו ההבל נחלק לב', חציו הימני נעשה מוחין לאבא. וחציו השמאלי, נעשה מוחין לאימא. ואחר שניתנו להם מוחין אלו, מתעוררים שניהם להזדווג יחד, כנודע כי אין זווג, אלא לסבת המוחין. ואמנם עדיין הזווג הזה לא היה בו העלאה מייין נוקבין, כי אין מי שיעלה אותם עדיין, כנו"ל מהות המייין נוקבין בתחלת הדרוש הזה. אמנם היה בתורת חסד ונרבה, כמו שאמר הכתוב, אמרתי עולם חסד יבנה. וזה ג"כ סוד, מה שאמרו בס"ה במקומות רבים, ברמזם כד סליק ברעותא למברי עלמא וכו' (ענין זוכה ח"ע דף פו:):

הובא גם בעץ חיים – שער הכללים – סוף פ"ב סידור התיקון.

^ד כמבואר במסילת ישרים פרק כד שיראת העונש היא לפני ענווה ורק יראת הרוממות היא גדולה מענווה.

^ה מתרצו - בתפילתו

^ו עיין כעין זה בסוף תורה ריט – שמעתי בשמו, שאמר על פסוק (ירמיה ב"ג): 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו', פי כשאדם מקטין את עצמו, אזי השם יתברך גם כן מקטין את עצמו, אבל כשאדם מתגאה ומתגדל, אזי השם יתברך גם כן מראה גאון וגדלו, וזהו:

ע"ד – על דרך מה שאמר דוד המלך בנבואתו האחרונה, לי דיבר צור ישראל, מושל באדם **צדיק מושל יראת אלקים (שמואל ב כג)** ו' וחז"ל בגמרא [י"ז/י"ט] דרשו שהקב"ה אמר לדוד מי שממליך אותי ביראת שמים עד שאהיה מושל בו בשלימות אזי אני ממליך אותו/ו' שיהיה מושל בי. וכחז"ל באבות ב' ד'י"א עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו.

וכל אחד מישראל יכול לבוא למדריגה זו למשול בתפלתו/י"ב. **אלא שיש שני מניעות, האחת היא קודם התפילה, היינו שעומד להתפלל בגדלות וגאווה, שהוא מיוחס גדול, או מחמת שהוא עמל ויגע בעבודת הבורא, בתורה ותפלה ומצוות וחושב שעל כן מגיע לו שתתקבל תפלתו, ובאמת להפך מחמת זה אי אפשר שיהי' ממשלה לתפלתו. רק צריך לשכוח כל זאת, ויהי' נדמה לו כאלו היום נברא בלא מעשים טובים, והוא יחיד בעולם, ואין לו יחוס, לסמוך עליהם, אלא רק הכנעה וביטול ובקשת רחמים. כמו תינוק בזרועות אמו שעיניו נשואות רק לאמו בבטחון גמור שתניק אותו בחסד גמור.**

וזוהו רמז יוסף צדיק בשם בנו הבכור, כי **בחי' מנשה**, הוא לשון נשיון ושכחה. וז"ש – זה שכתוב שמשה רבנו קרא לבנו מנשה לזכור (בראשית מא) ו' כי נשני אלקים את כל בית אבי, זה היחוס. ואת כל עמלי, שעמל בעבודת הבורא דהיינו שיוסף הצדיק בן יעקב אבינו דייקא, ואחרי שעמד בכל הנסיונות הנוראים שעברו עליו מגיל שבע עשרה עד שלשים, זכותו מגן עלינו לעולם, וכבר נעשה משנה למלך כל מצרים וכשנולד לו בן, קרא לו מנשה להזכיר לעצמו שבתפלה לה' צריך לשכוח את יחוסו ועמלו אלא כלשון חז"ל (בתחילת הסליחות) לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וקרשים דפקנו דלתיך :

והמניעה השנית היא בתוך התפילה. כי מחמת עוונות הראשונים עבירות ודבורים רעים כגון לשה"ר או ניבול במזיד או שהרהר במזיד במחשבת עבירה או טינוף, נופלים לו מחשבות זרות בתפלתו כי הן באות להתתקן ע"י שידחה אותן במחשבה ודבור קדוש, או שבאים לנסותו, כיון שאינו ראוי

"אם יסתר איש במסתרים", שפשהאדם מקטין ומסתיר את עצמו במסתרים, דהיינו שמסתיר ומעלים ומקטין את עצמו בענינה ושלמות, אזי ואני לא אראנו", שאני גם כן מראה עצמי אליו בבחינת לא. שהוא בחינת אין ואפס בחינת ענינה ושלמות, וכנ"ל:

שמואל ב פרק כג (א) ואלה דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל: (ב) ורחק יהיה דבר בי ומלתו על לשוני: (ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים:

פרש"י (ג) לי דבר צור ישראל – אלי דבר וצוה צור ישראל, שאהיה מושל באדם, בישראל שנקראו אדם, שנאמר (יחזקאל לד לא): אדם אתם (יבמות סא א), ואהיה צדיק מושל וירא אלהים. ורבותינו (מועד קטן טז ב) פירשוהו בלשון אחר: אמר דוד: אלהי ישראל לי דבר, אלי דבר צור ישראל, מושל באדם אני, ומי מושל בי, צדיק, שאני גזר גזירה והוא מבטלה. אבל לפי ישוב המקראות, הראשון הוא פשוטו של מקרא:

* מועד קטן טז:

מועד קטן דף טז – (שמואל ב כג-ג) "אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים". מאי קאמר א"ר אבהו ה"ק אמר אלהי ישראל, לי דבר צור ישראל, אני מושל באדם, מי מושל בי? צדיק, שאני גזר גזירה ומבטלה.

ראה בענין זה בתורה ג' שעי' שממליך את הקב"ה בשלימות אזי זוכה בממשלה על התחתונים, זה לשונו שם – ואזי פשינתך בחינת מלכות שלו, ויכול למשל בכל מה שירצה ויכול להמית לזה ולהחיות לזה, ונמצא עולם חרב. לזה אמר: והיו דן את כל האדם לכף זכות. שצריך לדון את כל אדם לכף זכות, כי אין הקדוש ברוך הוא הפך בחינת העולם, כי לא לתהו בראיה, לשבת יצרה".

אבות ב' ד' – הוא (רבו נמלאו בני של רבי יהודה הנשיא) היה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך.

פירוש היעב"ץ – והנראה לי שפירוש המשנה כך, עשה רצונו כמו שאתה עושה רצון עצמך, שאפילו היו לך מונעים מנעם בכל יכלתך כדי להשיג חפצך, כך תשתדל בכל עו לעשות רצון יוצרך ולא יטרידוך המונעים, ויעשה האל רצונך כרצונו, שאפילו יהיו מונעים גדולים בבקשתך בין מצד הרכבתך בין מכוכבי שמים, לא יעכבו לעשות רצונך והיו כאפס אנשי מצותך, כמו שאין מונע מעב לאשר ירצה השי"ת. ובכלל דברי דברי המפרשים:

גם משה רבנו אמר לישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה, והגמרא (ברכות לג) תמחה עליו אטו יראה מתלתא זוטרתא היא ומתרצת אין לגבי משה. אבל בהמשך מבאר שצריך לזה שני תנאים א' שלא יסמוך כלל על זכויותיו ויחוסו וב' שיתפלל בלא מחשבה זרה. ובשלמא להתפלל כדל ורש יכול כל אחד לבוא לזה, אבל להתפלל בלא מחשבה זרה, צריך אדם להשתדל כל חייו לזכות לזה ועיין תורה קיב והמשפיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו, שיזכה פעם אחר כל ימי חייו, לדבר דבור אחד של אמת לפני ה' כראוי. אעפ"כ אין להתיימשך וכל כמה שזוכה להלחם במחשבות זרות כך מתקן אותן ונהפכות לזכויות כמבואר כאן לקמן, דהיינו שא"א להתפלל בלא מחשבות זרות רק אחרי שבאו והוא סילק אותן כי הן העברות שלו ועד שלא יתקן את כולן הן יבואו שוב ושוב להתתקן. וכל כמה שזוכה לתפלה יותר נקיה ממחשבות זרות כך גם זוכה יותר שתתקבל. והקב"ה מרחם ולא מביא את כולן בבת אחת אלא רק כפי כוחו לתקן.

בראשית פרק מא (נא) ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי: (נב) ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלהים בארץ עניי:

רבנו בחיי (נא) כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי. מזה קורין ז"ל בית אביה של אשה בי נשא כלומר בית השכחה, על שם הכתוב (בראשית ב, כד) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו, וכן האשה בעלה:

להתפלל בכונה/י, ומחמת המ"ז-המחשבות זרות ג"כ-גם כן א"א-אי אפשר למשול בתפילתו כי בוודאי לא תתקבל בקשתו כשמבקש רק בשפתיו ולבו רחוק ומחשבתו זרה.

ע"כ-על כן צריך לשבר המחשבות זרות ע"י מחשבות קדושות של התפילה, כי הכלל שא"א לחשוב שתי מחשבות ביחד/י^{טו} וכשמתגבר לחשוב מחשבה קדושה ממילא נדחית המחשבה הזרה, ועי"ז הזרונות דהיינו המ"ז-המחשבות זרות שהן עבירות בודן שעשה ועתה באות להתתקן, נעשין לו כזכירות/י^{טו}. כי ע"י שבאה העבירה ומתלבשת במחשבה זרה, והוא מתגבר ודוחה אותה ע"י מחשבה קדושה, הוא ממית אותה ונהפכת לזכות, דהיינו/י^{טו} שנהפך הצרוף הרע לצרוף טוב והמקטרג נהפך למליץ, וחזור השפע

י עיין תורה ל' אות ז' ...כי כל הערוב הדעת וכל הבלבולים וכל השטותים שיש לנו לפעמים, הכל נמשך בתפלתנו. כי כל הבלבולים וכו' וכל המחשבות שחושב האדם לפעמים, הכל באים על דעתו בשעת התפלה דיקא, והכל נשמע אליו אז דיקא, בשעה שעומד להתפלל. בבחינת (שם ק"ו): "מי ימלא גבורות ה', ושמיע כל תהלתו". 'תהלתו' לשון (איוב ד'): 'ובמלאכיו ישים תהלה', הינו ערוב ובלבולים, שאז משמיעין את עצמן דיקא בשעה שעומד להתפלל ולמלא גבורות ה'. והוא בשתי בחינות: או שבאים להתתקן מחמת שראים שמתפלל בכונה פראוי, על פן באים להתתקן. פי עכשו הוא הזמן שיכולין להתתקן, פי יש בהם ניצוצות קדושים שצריכין תקון. או בבחינה אחרת, מחמת שאינו ראוי להתפלל, ובאין לבלבל אותו מתפלתו. על כל פנים בין כך ובין כך, בשעת התפלה דיקא באין כל הערובים וכל הבלבולים של האדם, ונשמעין אצלו אז, ובשביל זה נקראין הבלבולים והערובים תהלה כנ"ל, מחמת שהן באים דיקא בעת התפלה והתהלה כנ"ל:

ובתורה עא תניא מבואר שכל פגמי הכבוד שפגם בעוונותיו בכבודו ית' באים בשעת התפלה להתתקן. ועיין תורה ב' שהתפלה נקראת כבוד א-ל.

טו תורה נ' תניא - המחשבה ביד האדם להטותה פרצונו למקום שהוא רוצה, וכמבאר במקום אחר, (תורה רלג) שאי אפשר שיהיו שני מחשבות ביחד כלל, ואפלו אם לפעמים הולכת מחשבתו ופורחת ומשוטטת בדברים אחרים וזרים, הוא ביד האדם לחזור ולהטותה בעל כרחו אל הדרך הישר, לחשב מה שראוי. והוא ממש כמו טוס שפונה מן הדרך וסר לדרך אחר, שתופסין אותו באפסר וכיצא, ומחזירין אותו בעל כרחו אל הדרך הישר, כמו כן במחשבה ממש, שיכולין לתפסה בעל כרחו להשיבה אל הדרך הראוי:

תורה רלג - בשמתיגברים על האדם מחשבות רעות והרהורים, והוא מתחזק ומתגבר עליהם ומנצח אותם, יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מזה. והוא יקר מאד בעיני השם יתברך, כמשל שיש אצל המלכים לפעמים ביומא דפגרא, הם מניחין כמה חיות שניצחו זה עם זה, והם עומדים ומסתכלים ויש להם תענוג גדול מן הנצחון, כמו כן המחשבות הם באים מבחינת החיות (א). ומחשבות קדושות הם בחינת חיות טהורות, ומחשבות רעות הם בחינת חיות טמאות, ומניחים בכונה מלמעלה שניצחו זה עם זה, ויש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול כשהאדם מתגבר על החיות טמאות ומנצח אותם: הכלל שאי אפשר בשום אופן בעולם שיהיו שני מחשבות ביחד בפעם אחד. על כן בקל יכולין לגרש מחשבות רעות רק בשב ואל תעשה, דהיינו שלא לחשב אותו המחשבה רק לחשב איזה מחשבה אחרת בתורה או עבודה או אפלו משא ומתן, כי אי אפשר שיהיו שני מחשבות ביחד בשום אופן. וכבר מבאר במקום אחר (לעיל בסימן ע"ב): שאין צריכין לעשות מלחמה ולנענע ראשו אנה ואנה כדי לגרש המחשבות רעות פי אין זה מועיל כלל, אדרבא על ידי זה מתגברים יותר רק לבלי להשיג עליהם כלל, רק לעשות את שלו במה שהוא עוסק בתורה או תפלה או משא ומתן, ולבלי להסתכל לאחוריו כלל ועל ידי זה ממילא תסתלק:

ועיין ספר הברית ח"ב יד טז שעניין זה כבר מוזכר שם

טו עיין מוהרש"א יומא פו: ששואל על השב מאהבה שזדונות נהפכים לזכויות היתכן שנמצא חוטא נשכר? ומתריך שמסתמא השב מאהבה מוסיף מעשים טובים באותו ענין ששב בו יותר מהצורך והם נעשין לו זכויות וקרא דמייתי מוכיח כן שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חיה וגו' דמשמע משפט וצדקה שהוסיף לעשות על תשובתו עליהם חיה ועד"ו יש לפרש במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד.

י בספרי חסידות כתוב שעי"ז מהפך לטוב את הצרופים הרעים שנעשו ע"י העברות בודון. וממילא המקטרגים נהפכים למליצים. בעץ חיים הנ"ל מבאר שהטוב נפרד מהרע ויכול להצטרף לקדושה. ובשער הגלגולים הנ"ל שהכוונה לענין השפע שלקחו הקליפות ע"י העוון, ונהפך לזכות הפירוש שהם מחזירות אותו לקדושה.

אהבת שלום לרבי מנחם מנדל מקוסוב- פרשת ויקרא - דהנה ידוע דיסוד ושורש הכל הוא תשובה מאהבה, המהפכת ודונות לזכויות (יומא פו ע"ב), ונגע לענג, כמבואר בספרים הקדושים, שהעיקר הוא להפך הצירופים לטוב, וזה תלוי בתשובה מאהבה. והיינו שצריך האדם להוציא דיבורו לפני השי"ת באהבה ויראה ותשובה ושמחה, ולשים כל כחו וחיותו באותיות שמוציא בפיו, על דרך המבואר בספרים בפסוק (בראשית ז א) בא אתה וכל ביתך אל התיבה. ועל ידי הדיבור בשלימות יומשך שלום בכל העולמות למעלה, ולמטה על ישראל, ונבנית קומת המלכות. כי בחינת מלכות נקראת עולם הדיבור כנודע (וזהו א קמה), ועל כן תלוי בנין קומת המלכות בהוצאת הדיבור בשלימות: וזהו פירוש הפסוק (דברים כו ו) אבנים שלימות תבנה, פירוש שמהאותיות הנקראים אבנים, כדאייתא בספר יצירה (ד יב), תבנה דיבורים בשלימות. ועל ידי זה יומשך שלום בכל העולמות, כי שלימות הוא מלשון שלום ומלשון שלימות. ובה נעשה גם כן בנין קומת המלכות הנקראת אבן (וזהו ג רמג ע"ב) בשלימות. וזהו אבנים שלימות תבנה וד"ל:

ועיין באר מים חיים בראשית פ"ב - ונמצאת אומר מכל זה אשר תיכף בטיילין ומבוטלין ממנו כל כוחות הרע ויצר הרע כי נשרפו באש ההבערה כאמור ולא ישפוט אותו היצר הרע עוד. ומעתה הנה היצר טוב שופטו ונעשה הוא השליט ומולך ומושל בכל אשר לו ולבו ברשותו או, ומשנה כל מעשיו וכל תנועותיו והרגשותיו מכאשר היה ומיחד את לבבו ומחשבתו ודיבורו ומעשיו וכל תנועותיו לשם ה' אחד, שיהיו הכל ביחוד אליו באמת ובתמים בלי שום מחשבת פסול חלילה, ונמצא נשתנה לבריה אחרת ולאדם אחר וכמו שכתב שם הרמב"ם ז"ל (הלכה ד') מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני ה' בכבי ותחנונים ועושה צדקה כפי כוחו ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו ומשנה שמו כלומר אני איש אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים, ומשנה מעשיו כולן לטובה וכו' עד כאן. ממש כדברינו כי נעשה בריה אחרת כי הלך מאתו כוחות הרע בשלחו כלה גרש גרש אותם ואדרבה מאויב נעשו לו אוהב, כי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי ט"ז, ז'), כי בגודל לבת אש שעבר בו עבירה עתה יעשה בו מצות ה' כאשר הארכתי בבחינה זו בספרי

שלקח הס"מ אל הקדושה, הגמרא ביומא [י"ט/י"ט] מבארת שמדובר בתשובה מאהבה, אבל תשובה מיראה הזדונויות נעשים רק כשוגג ולא זכות, והאריז"ל בשער הגלגולים^כ כתב שרק עוון דהיינו עבירה לתיאבון דהיינו כשלא התגבר על יצרו, נהפך לזכות, אבל פשע דהיינו עבירה שעשה להכעיס, נהפך רק לשוגג, והרבה דיו נשפך ליישב דעתו עם הגמרא^{כא}, והבני אהרן (פי' על שער הגלגולים) תרץ שהגמרא דיברה בפשעים לכן חילקה בין יראה לאהבה, וכיון שעל כל פשעים תכסה אהבה יש כח בתשובה מאהבה להפך אפילו פשע לזכות. אבל האריז"ל לא דיבר בתשובה מאהבה אלא מיראה לכן חילק בין פשע לעוון, שרק עוון נהפך לזכות ע"י תשובה. ורבנו סתם ולא פירש, אבל נראה על פי מה שכתב במקום אחר שמי שנלחם במחשבות זרות אע"פ שבאות שוב ושוב^{כב} ולא נכנע להן, עליו נאמר "כי עליך הורגנו כל היום"^{כג}, כנראה שמדבר בתשובה מאהבה. וכיון

סידורו של שבת (שורש ו' ענף ג') על מאמרם (עיין תנחומא בשלח כ"ד) הצדיקים בדבר שחוטאים בו מתרצים וזו בחינת (ישעיה ס"א, ה') ועמדו זרים ורעו צאנכם, ומזה זדונויות נעשה לו זכויות ונעשה ממלאך הרע מלאך טוב.

י"ח יומא פו:

^ט יומא פו: - אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונויות נעשות לו כשגגות שנאמר (הושע יד-ב) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך הא עון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונויות נעשות לו כזכויות שנאמר (יחזקאל לג-יט) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (חיה) יהיה לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה.

^{עץ חיים} - שער מט סוף פ"ח - גם תבין ענין הזדונויות הנעשות זכויות כי הרי הם נפרדין ע"י התשובה הטוב מהרע ואז הטוב שבהן הלך לקדושה לגמרי א"כ הם נעשו זכויות ממש אותה בחינת של הטוב שהיו מעורבים עם הרע כנ"ל ולמ"ד זדונויות נעשו שגגות דס"ל שגם ע"י תשובה הלא יספיק שיחזור כבתחלה מעורב טוב עם רע בקליפת נוגה שאז הם נקרא שגגות חציו טוב וחציו רע ויצא מכלל זדונויות שהם קליפות רעות גמורות אך לא יספיק שיפרידו לגמרי ויעשו זכות: עכ"ל. וצ"ע משמע לדבריו שא"א לישב את שתי המימרות אלא הוא ספק או כשגגות או זכויות ובשער הגלגולים תרץ שפשע דהיינו להכעיס נהפך לשגגה, ועוון דהיינו עבירה לתיאבון נהפך לזכות. וגם זה קשה דלא כהגמ' ביומא שחילקה בין יראה לאהבה.

^כ שער הגלגולים - הקדמה כא - ועתה נבאר ג"כ השינוי, שיש בין חטא לעון, ופשע. דע, כי הפשע הוא, כאשר יודע האדם את רבו, ומכוין למרוד בו להכעיסו, ואז גורם שהקליפות יקחו כל השפ"ע ההוא, תמורת הפש"ע, ואינם נותנים כלל ממנו אל התחוננים, ישראל. ועון הוא, כאשר עושה כרצונו, אלא שאינו להכעיס, רק שאוכל נבילות לתאבון, ואז גורם שהקליפות יקחו ג"כ השפע היורד, אמנם אחר שלוקחים אותו, חוזרים הם ומורידים מן השפע ההוא שלקחו, ונותנים לנו קצת, כי ז"ס הגלות כנודע. ובוה תבין מ"ש ז"ל ב' מאמרם במסכת יומא פרק בתרא חד אמר, גדולה תשובה שזדונויות נעשות לו כשגגות, כי זה מדבר בודון הנקרא פשע, שבתחלה גרם שהקליפות היו לוקחים כל השפע כלו לעצמם, ועתה ע"י התשובה גרם שגם שהקליפות שיקחו כל השפע, עכ"ז חוזרים ומורידים לנו מן השפע ההוא על ידי עצמם, אחר שלקחוהו לעצמם. וחד אמר שזדונויות נעשות לו זכויות, הוי בעון, שאינו חוטא אלא לתאבון, כי אז כששב בתשובה גורם שהקליפות לא יקחו מן השפע היורד כלל לעצמם, ומנע מהם אפילו השפע שהיו לוקחים לעצמם:

^{ועיין בני אהרן} שם שהביא את דברי החיד"א בפתח עינים על יומא הנ"ל והאריך ובסוף דבריו כתב - לכן נ"ל דלעולם רז"ל קאי אר"ל אלא דסבר מור (האריז"ל) דע"י תשו' מאהבה גם הפשעים נעשים זכויות ודלא כהגאון חיד"א ז"ל, וסי' לדבר ועל כל פשעים תכסה אהבה. ומאי דקא' הכא דבפשעים נעשים כשגגות היינו ע"י תשו' מיראה, וכן מאי דקאמר נמי דבעונות נעשים זכויות היינו נמי ע"י תשו' מיראה, והכי מש' מס'הל תהלים סו"י ל"ב יעו"ש. והש"ס דמחלק בין מאהבה ליראה הוא בפשעים ולא בעונות. באופן דהש"ס נקט פשעים ומחלק בין מאהבה ליראה ורז"ל נקט תשו' מיראה ומחלק בין פשעים לעונות ומור אמר חדא ומא"ח ולא פליגי. א"נ י"ל דבפשעים ס"ל לרז"ל כהגאון חיד"א ז"ל דאפי' בתשובה מאהבה אינם נעשים אלא כשגגות. אבל בעונות אפי' בתשו' מיראה נעשים זכויות אלא דחילוק הש"ס יש לפרשו היפך פשט הגמ' והוא דמאי דקאמר כאן מאהבה קאי אדזדונויות כשגגות והיינו בפשעים ומאי דק' כאן מיראה קאי אדזדונויות זכויות והיינו בעונות והשתא הוי חילוק הש"ס ודברי רז"ל הכל א'. שו"ר להרד"ב שז"ל בדרשותיו דף פ' ע"ד דמייתי לדברי הגאון חיד"א ז"ל הנ"ל ומפרש לדברי רז"ל באופ"א יע"ש:

^{ועיין ספר הליקוטים} להאריז"ל - ספר תהלים - סוף פרק לב - ואפשר עוד לפרש, עם מימרא דר"ש בן לקיש במס' יומא, שהשב בתשובה זדונויות נעשות לו שגגות או זכויות, כשהוא שב מאהבה או מיראה. וז"ש אשרי נשוי פשע, שהם הזדונויות, ונעשו כסוי חטאה שהם שגגות, כששב מיראה. אבל אשרי אדם שלא יחשוב ה' לו עון כלל, כי כששב מיראה, עדיין יש עליו חשבון, אבל השב אין אליו שום חשבון כשהוא שב מאהבה, כי כבר נעשו לו זכויות. ואין ברוחו רמיה, כי השב מיראה אין לך רמיה גדולה מזו, שאם לא מפני היראה לא היה שב, נמצא, שבערמה גדולה שב, משא"כ בשב מאהבה. ע"כ:

^{כא} ועיין בני אהרן הנ"ל ועיין אמרי יוסף (רבי יוסף מאיר ריס) פרשת אחרי - והוא פליאה גדולה, הגמ' מחלק בין תשובה מאהבה לבין תשובה מיראה, והאריז"ל מחלק בין פשע לעון, דבעון על ידי התשובה נעשה זכות ובפשע על ידי התשובה נעשו שגגות, וחי' שיחלוק האריז"ל על הגמ', וכבר עמדו בזה גדולי חקרי לב הוא הרב הגדול חיד"א בספרו פתח עינים (שם ביומא), והרב דב"ש בספרו הנחמד (דף פ' עמוד ג' פ"א ע"א ב'), והקדוש מלובלין זצוקללה"ה בסה"ק דברי אמת (פ' משפטים), ועיין בסה"ק אור לשמים (פ' שלח): ועי"ש שמואריך ובסוף דבריו כתב..... ואמנם יש דרך אחר בדברי האריז"ל, דמורה דעל ידי תשובה מאהבה אפילו הפשעים נעשים זכויות, רק דחידש לנו האריז"ל שאף על פי שהגמ' אמרה דעל ידי תשובה מיראה אינו נעשה רק שגגות, היינו פשע דוקא, מה שאין כן עון אפילו ע"י תשובה מיראה נעשה זכות. ונמצא לפי זה על ידי תשובה מאהבה אפילו הפשעים נעשים זכויות, ועל ידי תשובה מיראה הפשע נעשה שוגג, והעון נעשה זכות: ולפי זה ביומא (לו ע"ב) שהתפלל משה בפסוק נשא עון ופשע וחטאה, כשישראל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונויות כשגגות, צריך לומר הכוונה ועושים תשובה, היינו מיראה נעשה זכות: עכ"ל אמרי יוסף.

^{כב} עיין תורה נא תניא היצ' הרע נוקש באדם בקל פעם ומעוררו למה שמעוררו. ואף אם אין האדם שומע לו ופונה ערף ממנו, אף על פי כן הוא נוקש בו עוד פעם שני ושלשי ורביעי ויותר. אכל אם האדם הוא חזק בדתו ועקשן נגד היצ' הרע, ואינו פונה אליו כלל, ואי היצ' הרע מסתלק והולך לו. וכן בתפלה, בענין המחשבות האמים לבלבל, הוא ממש פנ"ל, שהמחשבה באה בפמה פעמים, פעם אחר פעם, לבלבל. וצריך להיות חזק לבלתי להסתפל עליה לל בשום אופן, ואי תסתלק. ועין במקום אחר מזה:

^{ועיין סוף תורה עב} - גם עציבות הוא מוקד מאד, ונותן כח לזה היצ' הרע העב הגשמי. על כן אדרבא, אם רוצה להיות ירא ה', ורוצה להתפלל, ואינו רוצה באלו המחשבות רעות, צריך שלא להשיג עליהם כלל, ושלא יכפת לה מה שעומדים לפניו, ורק יעשה את שלו

שנחשב מסירות נפש כל כך נראה שגם פשע מהפך לזכות. וצ"ע אם בדורות שלנו יש כזו מציאות של עבירה להכעיס, כי מרוב ההסתרה אפילו האומר שעושה להכעיס זה לא מדעת באמת. והכי נמי תשובה מאהבה צ"ע אם שייך היום, ורובא דעלמא גם מי ששב לא מיראת העונש שב מאהבת עצמו ולא כל כך מאהבת ה'. מה שאדם עושה יותר מהחיוב הוא בחי' של תשובה מאהבה, ולפ"ז המלחמה במחשבות הזרות היא תשובה מאהבה כי אינה חיוב, אלא שכנ"ל מעטים באמת ליבם בווער באהבת ה', ורובא דעלמא התשובה שלהם היא מאהבת עצמו, שאע"פ שכשעושה יותר מהחיוב לא ירא מעונשו, אבל ירא מהפסד שכו. אעפ"כ אהבת עצמו הזו היא שאוהב עצמו עם הקב"ה¹⁰ ולא עם הבלי עוה"ז, צ"ע אם היא תשובה גדולה שמהפכת זדון לזכות וצ"ע.

ומוהר"ת כתב שהרבה טועים, שמרוב מחשבות זרות הבאות להם בתפילה נדמה להם שאין הדבר בידיהם ומתייאשים¹¹. אבל כאן יש חיזוק נפלא שכל מחשבה שאני מצליח לדחות מיד נהפכת לזכות, הרי שבכל רגע שאני מתגבר ודוחה מחשבה זרה הפכתי מלאך המקטרג עלי למלאך המליץ עלי.

וזהו בחי' אפרים, כמ"ש (שם) (כו) כי הפרני אלקים בארץ עניי. לשון פרו ורבו פי' פירוש כי הדבר שהיה בעניות מקודם, דהיינו חרב ויבש, דהיינו עוונות ומחשבות זרות שגרמו שהסט"א תקח את השפע והמלכות נשארה דלה ועניה, וע"י המחשבות קדושות נעשין לו כזכיות שבמקום עבירות נוספו לו זכיות ובמקום מלאכים רעים מקטרגים נוספו לו מלאכים טובים להמליץ עליו.

וכשמתפלל בב' בחי' אלו מנשה ואפרים הנ"ל, ובוודאי בא לידי ענוה ושפלות¹² ששוכח

מיחוסו ומעשיו הטובים וע"י שזדונות נעשים זכיות, מתבטל אחיזת הסט"א בו שהם הישות וגאוה. **ומן הענוה נמשך היראה, (כו) כמ"ש (משלי כב) עקב ענוה יראת ה' [ל'] לא, כי ענוה הפירוש שמרגיש את מציאות ה' שגורמת לו להרגיש קטן, שלא מגיע לו כלום, וממילא כיון שמרגיש מציאות ה', גם**

במה שהוא עוסק, בתורה או תפלה או משא ומתן, ולא ישגיח עליהם כלל. וכמו ששמעתי מעשה באחד שבשעה שעמד להתפלל, היה מודמן ועומד לפניו בדימויו עבדים ערל, והיה לו יסורים גדולים מזה, וכל מה שרצה להתגבר ולסלק המחשבה, התגברה עליו יותר. ויעץ לו חכם, שלא יפכת לה, ויעמד העבדים, ואף על פי כן יעשה את שלו ויתפלל, ויבזה יסתלק ממנו. אף זה עצה לפי שעה, כל זמן שלא נתקדש גופו עדין. והעקר לקדש ולטהר עצמו פנ"ל, וילך לחכם, ויתן לו עצה נכונה על כל דבר פנ"ל:

¹¹ ראה שיחות הר"ן אות יב אפלו אם אינו זוכה להתפלל כראוי, אף על פי כן היגיעה בעצמה שמיגע עצמו בכל כחו ומוסר נפשו להתפלל כראוי זה בעצמו הוא בחינת קרבנות בחינת "כי עליך הרגנו" וכו' ¹² עיין תורה לג סוף אות ב' לשון כזה לאהוב את עצמו עם השם יתברך.

¹³ לק"ה תפלין ו' לב שהרבה בני נעורים נלכדו בזה שבאים למה שבאים ר"ל מחמת שנדמה להם כאילו אין מחשבתם בידיים ח"ו.

ועיין תורה מו תנינא שצריך לזה מלחמה גדולה וע"ז נאמר כי עליך הורגנו כל היום

¹⁴ בראשית פרק מא (נב) ואת שם השני קרא אפרים פי הפרני אלהים בארץ עניי:

רד"ק (נב) בארץ עניי, שהיתה לי מתחלה ארץ עניי, ועתה הפרני האל בה בבנים ובעושר ובכבוד:

¹⁵ צ"ע לכאורה רק בחי' מנשה מביא לענוה אבל הכנעת המחשבות זרות כיצד מביא לענוה? אדרבה יכול להביא לגאוה שהצליח להתגבר עליהן. וכנראה כוונת רבינו שע"י שמהפך זדון לשגגה מוכך את גופו ומחליש את אחיזת הסט"א בו וממילא יש בו פחות ישות ויכול לבוא לענוה.

¹⁶ עין חיים – שער הכללים פרק יב – ועתה נבאר פרצוף לאה ואח"כ סוד התפלין. והנה לאה מגעת עד חזה דו"א ומשם מתחלת רחל וז"ס אין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא כי עד שתכלה מלכות עלאה לאה ממש או משם מתחלת מלכות תתאה רחל. וזהו עקב ענוה יראת ה' שארז"ל מה שעשתה ענוה עקב לסנדלה עשתה יראה עטרה לראשה כי ענוה היא בחי' לאה. ולפי שמשו השיגה כי עלה עד ן' שערי בינה לכן נקרא עניו מאד כי השיג עד מקום לאה ובמקום שנשלם עקב ענוה שהיא לאה שם מתחלת העטרה של רחל ובחינה שלה נקרא אשת חיל יראת ה'. פי' כי היא נקרא יראת היוצאת מז"א שהוא הו"ה וזהו יראת ה'.

ועיין סוף תורה פה תנינא שמלאה באים לרחל והיינו כנ"ל מענוה באים ליראה

¹⁷ משלי פרק כב (ד) עקב ענוה יראת ידוד עשר וכו' וחייהם:

רש"י (ד) עקב ענוה – בשביל הענוה יראת ה' באה, ד"א ענוה עיקר והיראה תפילה ועקב לה מדרס לרגליה:

¹ עיין ירושלמי שבת פ"א סה"ג, ובבלי ע"ז כ: ענוה מביאה לידי יראת חסא ועיין לעיל תורה קמח

² לא ירושלמי שבת פרק א' סוף הלכה ג' – מיכן היה ר' פינחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות. נקיות מביאה לידי טהרה. טהרה מביאה לידי קדושה. קדושה לידי ענוה ענוה לידי יראת חט. יראת חט לידי רוח הקודש. רוח הקודש לידי חסידות. חסידות לידי תחיית המתים. תחיית המתים לידי אליהו ז"ל. זריזות לידי נקיות. (ויקרא י) וכלה. וכיפר. נקיות לידי טהרה. (ויקרא טו) וכפר עליה הכהן וטהרה. טהרה לידי קדושה. (שם) וטיהרו וקידשו. קדושה לידי ענוה. (ישעיהו יז) כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח. ענוה לידי יראת חטא דכתיב (תהילים קיא) ראשית חכמה יראת ה'. וכתוב (משלי כ) עקב ענוה יראת ה'. יראת חט לידי רוח הקודש. דכתיב (משלי ב) אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא. רוח הקודש לידי חסידות. דכתיב (תהילים פט) אז דברת בחזון לחסידך. חסידות לידי תחיית המתים. דכתיב (חזקאל לו) ונתתי רוחי בכם וחייתם. תחיית המתים לידי אליהו ז"ל. דכתיב (מלאכי ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. תני בשם ר"מ כל מי שהוא קבוע בארץ ישראל. ואוכל חוליו בטהרה. ומדבר בלשון הקודש וקורא את שמע בבוקר ובערב מובטח לו שהוא מחיי העולם הבא:

מרגיש יראה/ל^ז מהמציאות המרוממת הזו. וכפירוש המהר"ל/ל^ז שהעניו בוודאי כבר יש לו יראה, כי היראה היא מציאות כשיוודעים מציאותו ית', הרגשה טבעית של יראת העלול מעילתו, ורק הגסות רוח גורם להסתרת הידיעה/ל^ז, לכן כשזוכה לבטל הישות ובא לענווה/ל^ז ממילא בא ליראה. **נמצא מתפלל ג"כ ביראה.**

והיראה נקראת מלכות כשאחז"ל (אבות פרק ג') אלמלא לי מוראה של מלכות וכו', פירוש שמי שיש לו יראת שמים, זה מגלה שמרגיש שיש מעליו מלך ושליט, וכיון שהוא ממליך את ה' ביראה, הקב"ה נותן לו ממשלה עליו/ל^ח, בבחי' מי מושל בי צדיק. **נמצא שהתפילה** דהיינו גילוי מלכותו, כשהיא ביראה

פני משה – עקב ענוה. סופה מביאה לידי יראת ה' וזהו יראת הרוממות שהיא יראה המובחרת לפי שמחשב בעצמו וכי מה אני השפל רוח וברי' שפילה לפני גודל רוממות יתברך ב"ה וירא מלפניו מלעבור על מצותיו וכן יהיה זריז לקיים ולעשות: **מה שעשת חכמה עטרה לראשה.** והוא היראה האנושית שהיא יראת העונש, ואצל החכמה היא עטרה לראשה, כדכתיב "ראשית חכמה יראת ה'", שהיא ראשית להחכמה, שאם אין יראה אין חכמה, דמה תועלת מהחכמה שלו אם אין לו יראה, ואם כל זה אותה היראה עשת הענוה עקב לשוליותה, כמו לשוליה, כדכתיב "עקב ענוה יראת ה'", וכלומר יראת ה' האמורה אצל החכמה והיא הגורמת ליראה, שאם אין חכמה אין יראה, שאינו יודע להזהר ולהתנהג ביראה, ואעפ"כ יראה זו אינה אלא עקב אצל הענוה, לפי שאם מתרגל האדם בענוה מתוך שהוא חושב תמיד מה אני ומה חיי, יבא לידי יראת הרוממות כמו שאמרנו:

עבודה זרה דף כ: – ת"ר (דברים כג-) ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה מכאן א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות וזהירות מביאה לידי זריות וזריות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי (חסידות חסידות) מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי (קדושה קדושה) מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים וחסידות גדולה מכולן שנאמר (תהילים פט-כ) אז דברת בחזון לחסידך ופליגא דרבי יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן שנאמר (ישעיה סא-א) רוח ה' אלהים עלי יען משה ה' אותי לבשר ענוים חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולן:

לכ עיין לעיל תורה פז שם נתבאר יותר החילוק בין יראת העונש ליראת הרוממות וכפי שמבאר כאן הפני משה על הירושלמי שעקב ענוה מתפרש לשני פירושים, כשולי הענוה היא יראת העונש, ודבר העוקב אחרי הענוה היא יראת הרוממות. וכאן לא נכנסנו לחילוק הזה כי כאן מדבר ממוראה של מלכות משמע בעיקר יראת העונש.

לז מהר"ל נתיבות עולם ב – נתיב הענוה – פרק א – בספר משלי (כ"ב) עקב ענוה יראת ה' וגו', שלמה המלך אמר כי בעל ענוה שהוא משפיל עצמו אי אפשר שלא יהיה בעל יראה, כי בעל ענוה מכיר שפלתו ולפיכך הוא ירא מן השם יתב', והוא הפך בעל הגאווה אשר בעל הגאווה אומר מי לי בשמים ואינו משפיל עצמו לפני השם יתב'. וזהו עקב ענוה יראת ה', ר"ל כי נמשך אחר הענוה היראה כמו שנמשך העקב אחר הגוף כך נמשך היראה אחר הענוה. ובמדרש (שהש"ר פ"א) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסילותה, מה שעשתה החכמה עטרה לראשה שנא' ראשית חכמה יראת ה' עשתה ענוה עקב לסילותה שנא' עקב ענוה יראת ה' ע"כ.

כאשר האדם בעל ענוה והוא משפיל עצמו א"כ בודאי משפיל עצמו כנגד בוראו מכיר בפחיתות שלו וזהו עצם היראה כאשר מכיר עצם שפלתו, וזה פירושו לפי פשוטו עקב ענוה יראת השם, כלומר שדבר זה הוא בודאי כאשר הוא בעל ענוה שהוא ירא השם, כי בעל ענוה משפיל עצמו לפני כל ואיך לא ישפיל עצמו לפני השם יתב'. ואין לומר אצל הענוה שמן הענוה יעלה למדריגת יראת השם ויראת שמים ראש לענוה כמו שהוא ראש לחכמה, שאין זה כך שלכך נקראת יראת השם עקב אל ענוה, כי כאשר הוא ענוי בודאי הוא ירא שמים לפני זה ובכלל ענוה הוא יראת שמים כמו שהעקב הוא בכלל עיקר הגוף.

ומה שאמרנו בפרק קמא דע"ז (כ', ב') ענוה מביאה לידי יראת השם, ר"ל גם כן כמו שאמרנו אם הוא ענוי כבר הוא ירא שמים שאי אפשר זולת זה כמו שאמרנו. אמנם יש לך להבין מה שאמר הכתוב עקב ענוה יראת ה' ומה שאמרנו מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסילותה, מן הדברים אשר אמרנו, כי ההפרש אשר יש בין הענוה ובין היראה כי כאשר האדם בעל ענוה מתדמה ליצריו ברוך הוא, וכמו שאמרנו ז"ל (סוטה ה' א') לעולם ילמוד אדם מודעת קונו שהרי הקב"ה הניח כל ההרים הגבוהים והשרה שכניתו על הר סיני, ומפני כי מדת השם יתב' שאתו היא הענוה וזו המדה היא עצמית אליו יותר מכל וכמו שיתבאר ולפיכך בעל ענוה הוא מתלבש במדת בוראו, ובודאי דבר זה יותר גדול שמדת היראה שהוא ירא השם יתב' משפיל עצמו לפניו ואין בדבר זה התדמות כלל, רק שמכיר שהוא עלתו ית'. ועל זה אמר מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסילותה, כי יראת שמים שהוא יותר גדול מן החכמה והוא קטן מן הענוה כי בעל הענוה מצד שיש בו מודעת קונו יש לו מעלה יותר וזהו יותר מן יראת השם, כי בעל ירא שמים מצד שהוא עלול אל השם יתברך שהוא העלה יש לו דביקות עם העלה. עכ"ל המהר"ל.

לז עיין תורה סב אות ב' – ובאמת אם היה יודע האדם ידיעה בלב שלם, 'שמלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ו), והקודש ברוך הוא עומד בשעת התפילה, ושומע התפלה. ודאי היה מתפלל בהתלהבות גדול, והיה מדקדק מאד לכונן את דבריו. ובשביל שהאדם אינו יודע זאת ידיעה בלב שלם, בשביל זה אינו מתלהב כל כך, ואינו מדקדק כל כך. וכל אחד לפי מעוט שכלו וידיעתו, פן התלהבותו ודקדוקו. והידיעה היא מהיצר הטוב שבלב, והסתרת הידיעה היא מהיצר הרע שבלב.

לז הענוה היא שמכיר חסרונו בכל עניין שיש להתגאות בו, ובעיקר שיוודע שלא יצא חובתו להקב"ה ביחס לכלים שקיבל מהקב"ה וממילא לא חושב ולא מרגיש יותר חשוב אצל הקב"ה משום אדם, וגם מכיר שבשום מעלה שקיבל בטבעו או בעבודתו אינו מושלם ובכל אחת יש מושלמים יותר ממנו.

לז משנה אבות פרק ג (ב) רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו. **עבודה זרה דף ד**. דבר אחר מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחבירו בולע את חבירו והיינו דתנן רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו.

^ז בדפוס ותקפא – אלמלא בתרלד ומתולו - אלמלא

^ח עיין ענין זה בסוף תורה ריט – שמעתי בשמו, שאמר על פסוק (ירמיה כ"ג): "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו", פי כשאדם מקטין את עצמו, אז השם יתברך גם כן מקטין את עצמו, אבל כשאדם מתגאה ומתגדל, אז השם יתברך גם כן מראה גאווה וגדלו, והוא:

יש לה בחי' מלכות, בבחי' ה' צלך/לט' ואולי כיון שאדם שיש לו יראת שמים דבריו נשמעים/מ' ויש להתפלה כזו בחי' ממשלה בחי' צדיק מושל יראת ה' הנ"ל שבכוהו לבטל גזר דין גם אחרי שנגזר. וזה תענוג של הש"י, כנ"ל שברא את העולם כי צפה שיהיה בעולם צדיק מושל ונתמלא רצון/מא' הבורא הבורא דייקא, שעל מנת כן ברא את העולם. ומה מתחילה שלא היה התענוג הזה, רק שהש"י צפה למרחוק שיהיו צדיקים שיתפללו באופן זה, ומזה התענוג שצפה נעשה רצון לברא ואזי נברא העולם בעשרה מאמרות [מב']/מג'. כ"ש עכשיו שבא התענוג הזה, כשכבר יש צדיקים המושלים בתפלתם שהש"י מחדש/מד' בעבורם את עולמו בעשרה מאמרות כ"ש [מד'] ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. אבל יש חילוק בין בריאה לחידוש כי הבריאה היא חידוש יש מאין אבל אחר הבריאה אין חדש תחת השמש אלא חידוש שפע לקיים אותו שממשיך בכל יום מאין סוף/מז', דהיינו מאותו מקום שממנו ברא את העולם משם ממשיך שפע נוסף שאינו יש מאין אלא כח קיום. בחי' שאותו הדם שממנו נוצר הוולד הסיגים ממנו עלו ונעשו חלב לקיים את הוולד/מז'.

"אם יסתר איש במסתרים, שפשהאדם מקטין ומסתיר את עצמו במסתרים, דהיינו שמסתיר ומעלים ומקטין את עצמו בענין השפלות, אזי ואני לא אראנו", שאני גם כן מראה עצמי אליו בבחינת לא. שהוא בבחינת אין ואפס בבחינת ענין השפלות, וכנ"ל:

לט' צ"ע כי הפסוק הזה מלמד שמלך מחייב שיראו ממנו, אבל כאן ועוד כמה תורות בליקוטי מוהר"ן רבנו מביאו בראייה שמי שיש לו יראה הוא בעצמו נעשה מלך כביכול על הקב"ה כנ"ל בגמרא מי מושל בי צדיק. ואולי כיון שמנהג ה' מדה כנגד מדה בבחי' ה' צלך לכן מי שירא מה' אזי כביכול ה' ירא ממנו.

מ' ברכות דף ו: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי כי זה כל האדם אמר רבי אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו רבי שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה:

מא' עונג סיבת הרצון עיין טל אורות ח"א פ"א סעיף י' יא מעניין הכתר שהעונג הוא סיבת הרצון ושניהם נעלמים בכתר המתחלק לעתיק שממנו העונג ולארץ שממנו הרצון, ואין להם אבר מסויים אלא מתפשט בכל הגוף לכן לא צריך מחשבה כדי לנענע איזה אבר.

מ"ג משנה באבות פ"ה ט"א

מ"ג משנה אבות פרק ה (א) בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

תוספות יום טוב - (א) בעשרה מאמרות נברא העולם ומה ת"ל והלא במאמר אחד יכול להבראות אלא להפרע וכו' - הכי פירושו ומה ת"ל מזה שהוא נברא בעשרה מאמרות כלומר איזה לימוד נמשך מזה ולא שהיא שאלה על הבריאה עצמה למה היתה בעשרה מאמרות. אלא שר"ל שיש לנו ללמוד מהבריאה שהיא בעשרה מאמרות לימוד מוסר נאה. לפי שהלא במאמר אחד היה יכול להבראות ויצא לנו ממה שנברא בעשרה להפרע וכו' אבל לא שלכך היתה כוונת הבריאה בעשרה מאמרות כדי להפרע וכו' שאין זה ממדת טובו יתברך לעשות פעולה יתירה כדי להפרע וכו' כך פי' בדרך חיים:

מד' צ"ע משמע שלחדש את העולם זה כמו לברא מחדש דאי לאו הכי יש ק"ו גם בלא הצדיקים שכוחם לבטל גזרות. אבל באמת אינו כן כי אם לא מתקיים מה שצפה זה סיבה להחריב העולם וכ"ש לא לקיימו, אע"פ שלקיים יותר קל מלברא מחדש.

מ"ד תפילת יוצר אור של שחרית

מ"ד פירוש הרקנאטי על התורה - פרשת בראשית ב' ג' - "כי בו שבת מכל מלאכתו". דע כי בששת ימי בראשית פעלו ששה מדות הנזכרות כל פעולותיהם והוציאו מן הכח אל הפועל עד בין השמשות של הכנסת יום השביעי ומשכנס יום השביעי שבתו כולן ופעל הוא פעולתו והשלים מה שחסר העולם וזו היא שביית העולם ממלאכה ונתן בו מנוחה לכך נקרא יום השביעי שבת. והבן היטב כי כל מידה גורמת שבייתה לאשר לפנייה שנייה לראשונה והשלישית לשנייה וכן כלם עד סוף השביעי שהוא שבת לכולם. כי בהשלימה הראשונה פעולתה שנתמנית עליה להוציאה מן הכח אל הפועל שובתה בפועל בהוציאה האור הגנוז בפועל ואין אחרי פעולת ששת ימים אלו פעולה שלא היתה גנוזה בהם ועומדת בכח מן היום הראשון עד בוא זמנו להתגלות לעולם בפועל. ואמר רז"ל אמר לו הקב"ה לגבריאל מגלך לטושה אמר לפניו רבונו של עולם לטושה היא ועומדת מששת ימי בראשית. עוד אמר ר' טרפון ממונה היה הדג מששת ימי בראשית לבלוע את יונה והטעם כי הכל נגזר מששת ימי בראשית כמו שאמר ירמיהו עליו השלום אתה עשית את השמים ואת הארץ (ירמיהו לב' יז) לא יפלא ממך כל דבר ר"ל כי מעת עשיית השמים והארץ לא יפלא ממך כל דבר ובבא הדבר אינו רק גלוי מה שהיה וזהו אשר ברא אלהים לעשות. כלומר השלמת הבנין לעשות פרי בבוא זמנו להתגלות בפועל לפי שאין כל חדש תחת השמש רק שפע הברכות הבא ממקור החיים ומן המעיין המברך כל הדברים בכל זמן ובכל רגע. שאילו היה פוסק לא היה העולם מתקיים. זהו וטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית פירוש טובו הוא משך הברכה שהיא מדת טובו מאין סוף בלי הפסק:

ספר שפע טל - חלק טל - שער שני פרק רביעי הקדמה שנייה: ידוע כל מה שנשתלשלו העולמות ונתרחקו יותר מאין סוף ברוך הוא בסוד האחוריים נתגלו העולמות יותר מה שלא נתגלו העולמות קודם השתלשלותן ובריאותן ונמצא שבכל מדריגה ומדריגה שירד השתלשלות ניתוסף התחדשות בריאה מה שלא נתגלה קודם השתלשלותו וכן היה עד בריאת אדם שבו שלמה הבריאה שהוא סוף המדריגות אשר עליו נאמר וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד מאד אותיות אדם" כי הוא תחלת המחשבה וסוף המעשה ומבריאת אדם והלאה לא נתחדש ולא ניתוסף שום בריאה יותר והגם שמוחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית עם כל זה אינו התחדשות חדוש מה שלא היה קודם כי מה שמוחדש בכל יום כבר היה לעולמים כי מה שהיה הוא שיהיה ומה שהוא כבר היה ואין דבר חדש תחת השמש כמו שהיה בששת ימי בראשית שבכל יום ויום בפני עצמו היה חדוש מה שלא היה ביום שלפניו והוא שתקנו מתקני תפלות ארון הפלאות המחודש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. פירוש שארון הפלאות שהוא הקב"ה שברא כל העולמות בששת ימי בראשית בפלאי פלאות יש מאין שהוא דבר פלא לברוא יש מאין שהוא נגד הטבע כי הטבע הוא יש מיש והוא ברא יש מאין זה הארון ברוך הוא וברוך שמו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית רוצה לומר מה שנתחדש בששת ימי בראשית הוא מחדש בכל יום מה שאין כן בעת הבריאה שהם הששת ימי בראשית עצמן כי כל מה שנתחדש בכל יום ויום מששת ימי בראשית בעת הבריאה היה בכל יום

וזה פי' הפסוק [מח/מט] לי גלעד, לשון גל עד [2] דהיינו גילוי ועידון. שנתגלה התענוג שהיה להשי"ת קודם בריאת העולם, שעידון וקישט בתפילתן של צדיקים, כשיהיה לו/נא צדיקים שיתפללו בהב' בחי' של מנשה ואפרים כנ"ל.

מעוז ראשי, היינו שיגביר בעזות ותקיפות גדולה את המחשבות קדושות ועל ידי זה ממילא ידחו המחשבות הזרות.

יהודה, היינו התפילה, כ"ש שלא אמנו כשנולד יהודה (בראשי' כט/כ) הפעם אודה. אע"פ שהודאה היא לא לשון תפלה/כ אבל היא חלק מהתפלה כי כן הוא דרך המוסר ותכסיס המלכות לסדר השבח/כ תחלה ואח"כ יבקש צרכיו ממנו (הלבוש על או"ח סימן נא סעיף א)

מחוקקי, ופרש"י/ג ל' שררה ומלכות, שמחוקק ושולח ספרים ומצווה. וזהו יהודה מחוקקי היינו שיהי' להתפילה ממשלה, ויתגלה התענוג הנ"ל שבעבורו ברא הקב"ה את העולם, ויחדש עולמו בעשרה מאמרות כנ"ל שאם ע"י שצפה שיהיה לו התענוג הזה ברא את העולם בעשרה מאמרות כל שכן כשכבר נמצא התענוג הזה שימשיך לקיים ולחדש את העולם :

ועשרה מאמרות/כ הנ"ל הם יו"ד, יו"ד וד' הנ"ל נעשה ה'. ועשרה מאמרות נמשך מחסד, שנאמר (תהלים פט/כ) אמרתי דהיינו המאמרות, עולם חסד יבנה/כ. וחסד נקרא

יוים בריאה בפני עצמה מה שלא היה ביום שלפניו המשל בזה ביום הראשון היה מתגלה האור ולא היה מתגלה הרקיע יום שני נתגלה הרקיע וניתוסף התחדשות הרקיע מה שלא היה ביום ראשון וכן ביום שלישי נתגלתה הארץ וניתוסף התחדשות ארץ מה שלא היה ביום שני וכן בכל יום מששת ימי בראשית היה חדוש מה שלא היה ביום שלפניו כמבואר בפרשת בראשית מפשוטה של פרשה מה שאין כן אחר ששת ימי בראשית לא היה שם חדוש בריאה רק עולם כמנהגו נוהג דהיינו מה שכבר נתחדש במעשה בראשית אותו התחדשות מתחדש בכל יום תמיד בהשגחת הקב"ה עד כאן הקדמה שנייה:

עמק המלך – שער יד – פרק קמו – אמא עלאה מקבלת מאריך אנפין אור המקיף הוה, מהפה שלו הנקרא פום ממלל רברבן. על זה הדרך שיש למעלה בפאות אריך אנפין שני שמות אל' אחד מימין דהיינו בפה הימנית, ואל' שני בפה השמאלית, והשלישי במצח דא"א. ומאלו השלושה שמות אל הם שורש שלשה עולמות ב'ריאה יצירה ע'שייה, שהם אל שדי' דבריאה ואל הויה' דיצירה, ואל אדני' דעשייה. והנה אל במילואו עולה הק"ף, וב' פעמים הק"ף במילוי של ימין ושמאל עולה ש"ע נהורין, דהיינו חשמל, והם מאחוריים, וכן יש בפנים ימין ושמאל, נמצא שהם סוד שע שע. וזהו שנאמר, ושעשע יונק על חור פתן' וישעיהו י"א ח' להציל מאחיזת הקליפות, הן זעיר שנקרא 'נער', הן מטטרון נקרא 'יונק משדי אמו' הנזכר בגמרא דברכות (ג' א') כמו שנבאר שם בפירוש האגדות שלנו. כי בודאי במשמרה השלישית מצמיח קרן ישועת המוחין דזעיר, על ידי החלב דאמא, שהוא סוד גדלות ראשון, ובוזה הסוד מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, בסוד עיבור יניקה ומוחין דז"א ודי בזה.

^כ תהלים ס הנ"ל בסוף העמוד הקודם

מט תהלים פרק ס (ט) לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי:

רש"י (ט) לי גלעד – למלוך עליהם. מחוקקי – שרים שלי מחוקק לשון שררה שמחוקק ושולח ספרים ומצוה כמו (בראשי' מט) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו (סא"א):

¹ כן התגלה הענין. ועיין בראשית לא מה ע"כ קרא שמו גלעד, ועיין ספר הזכרון (על רש"י) שכתב על פרש"י שם שנלמד הוא גלעד כמ"ש לי גלעד ולי מנשה ולפי שלא מציינו שום מקום שנקרא גלעד לכן נפרש רש"י שהוא גלעד הידוע.

נא כשיהיה לו – צ"ע צריך לומר כשיהיה להם, ואולי אדרבה לו להקב"ה דייקא שהרי לזה קיווה ולזה ברא את כל העולם.

כ"ב בראשית פרק כט (לה) ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ידוד על בן קראָה שְמוֹ יְהוּדָה ותעמד מלדת:

פרדס יוסף [נ] הפעם אודה את ה' (כ"ט, ל"ה). בברכות (ז.) מיום שברא ה' העולם לא היה אדם שהודה לה' עד שבאה לאה, ותמוה וכי אדם נח אברהם יצחק יעקב שתיקנו כל התפילות לא הודו לה': 'וי"ל על פי חז"ל [פסחים קי"ז]. עשרה לשונות אמר דוד בתהילים, גדול מכולם הללויה שהוא הלל ושם ה' ביחד, וזה פירוש בתיבת יהודה יש הודאה ושם ה' שלם וזאת לא היה עוד, ועיין באסיפת אקנים ברכות (ז. ד"ה לא היה) מה שכתב מספר גבול בנימין [ח"ג דף נ"ט] וכתב סופר:-

כ"ג מדרש רבה דברים – פרשה ב פסקה א – יכול יהא תובע צרכיו ויוצא לו כבר פירש שלמה (מלכים א' ח) לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו קילוסו של הקב"ה ותפלה לצרכיו של אדם אבא שאול אומר זה סימן לתפלה אם כוון אדם לבו לתפלה יהא מובטח שתפלתו נשמעת שנאמר (תהלים י) תבין לבם תקשיב אזנך א"ר יוחנן עשרה לשונות נקראת תפלה ואלו הן שועה צעקה נאקה רנה פגיעה ביצור קריאה ניפול ופילול ותחנונים.

כ"ד והודאה היא אחת מעשר לשון השבח – דאמר ריב"ל בעשרה מאמרות של שבח נאמר ספר תהלים בניצוח בנגון במשכיל במזמור בשיר באשרי בתהלה בתפלה בהודאה בהללויה גדול מכולן הללויה שכולל שם ושבח בבת אחת.

כ"ה רש"י הנ"ל – מחוקקי – שרים שלי מחוקק לשון שררה שמחוקק ושולח ספרים ומצוה כמו (בראשי' מט) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו (סא"א):

כ"ז מלאכת שלמה אבות ה' א' – ב' רעז"ל. בעשרה מאמרות תשעה ויאמר ובראשית למי מאמר הוא וכו' הכי אמר רבי בפ' בתרא דראש השנה גבי עשרה מלכיות כנגד מי מצאתי כתוב בספר פלח הרמון פרק שני דשער שני וז"ל ופשטא דשמעתין מוכח אין פרו ורבו מן המנין לפי שהיא מצוה דרמיא עלן וברכה לשומריה ועוסקין בה שמה ואנן בבריאת העולם עסקינן והוא מבואר. אמנם בזוהר פ' ויקרא פי' רש"י

אל, שנא' (שם נב/ט) חסד אל כל היום: ובוה יבאר לקמן הפסוק אל תחרש ואל תשקט אל, שלא יעצר השפע חסד למלאת את הד' בשפע י' ולהפכה לה'.

וזזהו פי' הפסוק נס', אלהים אל דמי לך. היינו כשאתה רואה שמשם אלהים

נעשה אותיות אל דמי, דהיינו שנעשה מן הה' ד' דהיינו שהמלכות דלה וענייה ואין שפע

לעולם, אזי אומר לך, אל תחרוש ואל תשקוט אל שתראה שתעורר בחינות אל,

דהיינו את מדת חסדו ית' להשפיע למלכות שפע ע"י התפילה בב' בחי' הנ"ל דהיינו אל תחרוש/ס' לחשוב שמגיע לך שתתקבל תפלתך בגלל מעשיך הטובים או היחוס שלך ואל תשקוט ממלחמה במחשבות

זרות, ותעשה עי"ז מן הד' ה' כנ"ל, ונעשה אלסב בחי' ד"דסג, ומ"י בחי' דד. וה' היא

השפע, דהיינו שנעשה מאל דמי שם אל-ה-ים, דהיינו שנמלא הד' בשפע י' ונעשה ה'.

כי ה' בג' מילואים שלה, ה"י ה"ה ה"א גימט' ל"א וג' כוללים הרי ל"ד, וה' עצמה הרי ט"ל, וכללות ה' או

כללות הכל יחד הרי מ' גימט' חלב הנמשך לצד אחד. וחלב הנמשך לצד שני הוא כי יש ב' ציורין שלה כי

צורת ה' ד"י ד"ו, והן גימט' כ"ד, ועוד ג' מילוי ה' לבד שהם י' ה' א' הן גימט' י"ו, וביחד כ"ד וי"ו גימט' מ' שהוא

גי"מ חלב, כך מבואר בליקוטי תורה/ס'.

עשרה עשרה הכף עשרה למעשה בראשית עשרה למתן תורה ופי' אנכי כנגד יהי אור ולא יהיה כנגד יהיה רקיע ולא תשא כנגד יקו זכור כנגד תדשא. כבד כנגד יהי מאורות. לא תרצח כנגד ישרצו. לא תנאף כנגד תוצא הארץ. לא תגנוב כנגד הנה נתתי. לא תענה כנגד נעשה אדם. לא תחמוד כנגד אעשה לו עזר כנגדו. ולפי זה אין בראשית מן המניין והמשלים הוא מאמר העזר עם היותו מופלג בפרשה להלן. ויש בתקונים דרך אחרת שהם מונים פרו ורבו בכלל האומניות של יום הששי עם שאר המאמרות והם עשרה מבלי שנצטרך למנות עמהם לא בראשית ולא העזר ע"כ. וכתב עוד שם בספ"ד ומה שהשמיטוהו הני תרי תנאי דמסכת ר"ה ובפרשת ויקרא בווהר נראה שהטעם הוא לפי שקיום המאמר נתלה בזולתו לפיכך נאמר ויאמר להם אלהים לא כן הנה נתתי שהוא לבדו הנותן וכן בכל שאר המאמרות כי הוא צוה ונבראו אמנם לפי שיטת התיקונים שפיר חשבינן פרו ורבו בכלל העשרה ועם זה נתישבו עשר אומניות אצל עשרה מאמרות כי מאמר העזר איננו אומניות בעצמו שהרי כתיב אחריו אעשה לו עזר ועוד שבא מופלג בכתוב ולא נזכר בששת ימים אמנם התולדות הנמשכות ממנו הן האומניות המכוון באמת ע"כ:

¹² **תהילים פרק פט (א) מְשָׁפִיל לְאֵיתָן הָאֲזָרְחִי: (ב) חֲסֵדֵי יְדֹד עוֹלָם אֲשִׁירָה לְדֹר וָדֹר אֲוִדִיעַ אֲמוֹנֶתְךָ בְּפִי: (ג) בִּי אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֲסֵד יִבְנֶה שְׁמַיִם תִּכְן אֲמוֹנֶתְךָ בְּרָהִם:**

רד"ק (ג) כי אמרתי. חשבתי כי לעולם חסד יבנה, החסד שעשה לדוד לתת לו המלכות לו ולבניו אחריו, וכמו השמים שתכין אמונתך בהם שלא תפסוק, כי פירוש אמונה קיום, כן תכין אמונתך עם דוד ועם זרעו שלא תפסוק לאורך זמן כל ימי עד, כמו שאמר (דברים יא, כ), כימי השמים על הארץ:

¹³ **פשוט מדבר בחסד שעשה הקב"ה לדוד לתת לו מלכות ולבניו אחריו. אבל דרשו בספרים (עמק המלך הנ"ל) שרומז לבריאת העולם שהייתה בחסד גמור ללא אתערותא דלתתא וכנ"ל בתחילת התורה. ובעץ חיים יא ו' ובאוצרות חיים שער המלכים איתא שהעולם נבנה בחסד דהיינו שהוא חסד שהקב"ה ברא את ז"א רק בשש ספירות מחסד ולמטה כדי שהחטאים יסלקו רק את המוחין שלו ולא יפגום בגופו.**

¹⁴ **תהילים פרק נב (א) לִמְנַצֵּחַ מְשָׁפִיל לְדוֹד: (ב) בְּבֹא דוֹאֵג הָאֲדָמִי וַיִּגְדַּל לְשִׁאוֹל וַיֹּאמֶר לוֹ בָּא דוֹד אֶל בֵּית אַחִימֵלֵךְ: (ג) מִה תִּתְהַלֵּל בְּרַעַה הַגְּבוּר חֲסֵד אֶל כָּל הַיּוֹם:**

מצודות דוד (ג) הגבור – אתה דואג הגבור בתורה מה תשתבח עצמך בהרע שעשית לי בחושבך שמעתה הכל ימנעו מלתת לי צידה ואהיה נלכד ביד שאול. חסד – וכי לא ידעת שחסד אל הוא בכל עת וימצאו לי מרחמים:

⁵ תהלים פג הנ"ל בריש תורה זו

¹⁵ **רבנו לא דורש את התיבות אל תחרש ואל תשקוט, ואולי הן רמוז לשתי בחי' הנ"ל מנשה ואפרים.**

¹⁶ בתשכס - א"ל

¹⁷ בתשכס - דד

¹⁸ **ליקוטי תורה להאריז"ל – פרשת בהעלותך ענין אלדר ומידד: דע כי אלדר ומידד הם סוד ב' דדים ושדים המוזגים החלב כי הלא הנוקבא נקראת אלקים ובהיותה בסוד ג' אמצעות שבה או שם אלקים מתחלק לשנים, כיצד ב' אותיות א"ל הולכות לצד הימין, בסוד "חסד אל כל היום" ואז נעשה אלדר, וב' אותיות מ"י לצד שמאל, ואז נעשה מ"י דד, כי מ"י הוא קו שמאל, נ' שערי בינה, הרי כי ב' דדים הם א"ל מ"י מאלהים, והנה אות ה' המפסקת בין אל ובין מ"י הוא סוד צינור החלב הנמשך באמצע בין הדדים, לכן אות ה' עומדת באמצע שם אלהים, והנה יש בו ב' מיני חלב, א' היא החלב ההולך אל צד ימין, וא' הוא ההולך אל צד שמאל, ואינם שווין כי הימין ממותק מחבירו, והנה בב' בחי' נעשה ה' מאלהים חלב, כיצד הרי אות ה' יש בה ג' מיני מילואי וסימנם יה"א כנודע, והנה ה"י ה"ה ה"א גי' ל"א וג' כוללים הרי ט"ל וכללות ה' או כללות הכל יחד הרי מ' גי' חלב הרי בארנו בחי' א' של חלב הנמשכת לדד אחד והוא בחי' מלוי ה', ד"י ד"ו גי' כ"ד וג' מילוי ה' לבד שהם יה"א גי' י"ו כ"ד וי"ו גי' מ' שהוא חל"ב הרי ב' מיני חלב באות ה' לכן הושמה באמצע השם כי הוא חלב הנמשך לב' דדים (עי' בע"ח שער הכללים פ"ג):**

ומה שכתב עם ב' הכללות ראה בפל"ח/ס"ה, **כידוע לי"ח** – ליודעי חכמת הנסתר בכתבי האריז"ל/ס"ו (ס"ו/ס"ה):

נמצא שהקב"ה מניק את העולם בשפע חלב בזכות צדיקים שעושים עצמם בשעת התפלה כתינוק בזרועות אמו כנ"ל. והחלב הוא סיגי הדם שממנו נברא התינוק וחוזרים להתברר ע"י התינוק ע"י שעולים ונמתקים ונעכרים להזהפך מדם למאכל חלב. והדם שממנו נברא הולד הם העשרה מאמרות שבהם נברא את העולם, ומכל העשרה מאמרות עדיין צריך לברר עוד, אבל לא בבריאת יש מאין אלא באופן של קיום בבחי' מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, דהיינו שחוזר ומניק את העולם בכל יום בחלב העשרה מאמרות. ולכן הם י' שמתמלא הד' ונעשה ה' חלב ושפע לעולם.

וראה בדגל אפרים דודו של רבנו וכיון ששניהם קבלו מהבעש"ט מסתמא כלול בדברי רבנו גם דבריו שכתב/ס"ו שהקב"ה איסתכל בתורה וברא את העולם והכי נמי מקיים ומחדש אותו בכל יום ע"י התורה שמחדשים

^{ס"ה} **פרפראות לחכמה** – ה"א בג' ציורין שלה גימטריא חלב עם ב' הכללות – לכאורה צריך לומר בג' מילואין שלה, ורוצה לומר ה"ה ה"א גימטריא ל"א, והכולל של הששה אותיות והכולל של הג' ההין לבדם הם תשעה, בסך הכל גימטריא חלב. וזה שכתב עם ב' הכללות, רוצה לומר עם שני מיני כוללים הנ"ל כך מבואר בעץ חיים שער הכללים פ"ג ועיין מאורי אור אות ח' חלב שכתב שם בצורה ד"י ד"ו ג' וואוין עם הכולל כמנין חלב עם האותיות וכו' ואולי רוצה לומר גם כאן כך, הא בג' ציורין שלה היינו כנ"ל גימטריא חלב עם שני הכללות, רוצה לומר ה"ה הנ"ל עם הכולל שלה גימטריא מ"ג, לכן חלב עם הכולל של השלש אותיות גימטריא גם כן מ"ג כנ"ל:

^{ס"ו} **עץ חיים** – שער הכללים סוף פרק ג' – ונחזור לבאר אות ה' דבאמצעיתא הנשאר משם אלהים הנ"ל כי א"ל מימין מ"י משמאל ה' באמצעיתא כנ"ל וביארנו כי א"ל מ"י הם ב' דדים בסוד אלד"ד ומיד"ד וסוד ה' הוא החלב שמתפשט בב' הדדים האלו לכן הוא באמצע כי הוא מתפשט לדרך ימין ושמאל והנה נמצא כי ב' מיני חלב יוצאין א' לדרך ימין וב' לדרך שמאל וא"כ צריך שיהיה בה' זו ב' מיני חלב והם באופן זה כי אות ה' יש לה ב' ציורין ד"ו ד"י גימ' כ"ד גם אם תמלא ה' זו בג' מילואים שסימנם יה"א הוא גימ' י"ו ועם כ"ד גימ' חל"ב וכל זה מהציור בלתי מנין הה' עצמה גם באופן אחר ג' ההיין במלוי ה"י ה"ה ה"א גימ' א"ל ועם ו' אותיות הרי ל"ז וג' אותיות המילוי יה"א הרי גימ' חל"ב והרי ב' מיני חלב יוצאין מן ה' זו שבאמצע הודיין של בינה ומן ה' זו מתפשטים ב' מיני חלב א' לדרך ימין וב' לדרך שמאל:

שער ההקדמות – דף מא': צריכים אנו לבאר איך באות ה' הזאת יש בה שני בחי' חלב, כנגד שני מיני חלב, הנמשכים מן האמצע, אל שני הדדים שבימין ושמאל. וזה עניינם, החלב האחד הוא כך, שנודע שאות ה' מצטיירת בשני ציורין, או ד"ו, או ד"י, הם בגימטריא כ"ד, גם בבחי' המלויים שלה לבדם, שהוא ביוד"ן או באלפ"ן או בההי"ן, יהיו בגימטריא י"ו, בזה האופן, מן יוד"ן, י"ו, ומן מלוי אלפ"ן, א'. ומן מלוי ההי"ן, ה'. הם בגימטריא י"ו. ונמצא כי הציורים והמלויים שלה, בגימטריא כ"ד וי"ו, שהם חל"ב. וכ"ז הוא בבחי' הציור והמלוי שלה כנ"ל, בלתי מנין הה' בעצמה. החלב השני באופן זה, כי הנה ג' המלויים הנו', שהם, ה"י, ה"ה, ה"א, ה"ה, הם בגימ' א"ל, ועם ו' אותיותיהם, הרי ל"ז, ועם ג' בחי' אותיות המלוי לבדם, שהם יה"א, הרי הכל בגימטריא חל"ב. הרי נתבאר ב' מיני חלב, הנמשכים מזו הה"א, העומדת באמצע בין ב' הדדיין של אימא, ונמשכין ב' מיני חלב, א' לדרך ימין, וא' לדרך שמאל:

שער הפסוקים בהעלותך – ועתה נבאר, איך אות ה' דאלהים, נעשית חלב כנוכר. והנה נודע, כי החלב הנמשך לדרך ימין, הוא יותר ממותק בסוד החסד, מחלב הנמשך לדרך שמאל. ואם כן ב' בחינות חלב, צריכות להמצא באות ה' הנזכר. וזה עניינם, הנה ב' בחי' יש באות ה', אחד בסוד מלוי, ואחד בסוד ציור. בחי' המלוי הוא, כי ג' מיני מלויים יש בה, וסימנם יה"א, ר"ל, יוד"ן, ההי"ן, אלפ"ן. כוה, ה"י, ה"ה, ה"א. והם בגימטריא א"ל, ועם ג' בחינותיו, הרי ל"ד, וחשבון ה' עצמה בהיות פשוטה, הרי ל"ט, ועם כללות כולם, הרי מ', כמנין חלב. בחי' הציור היא, כי תוכל לצייר אות ה' פשוטה, בשתי ציורים, או ציור ד"ו, או ד"י, כי רגל הה"א היא זעירא, בציור י'. וב' הציורים הנזכר הם בגימטריא כ"ד, ותחבר עמהם אותיות ג' מלויים שבה בלבד, הנו"ל שהם יה"א, והרי הכל בגימטריא חלב. ואלו הם ב' בחי' חלב שבאות ה' דאלהים, שהושמה באמצע ב' הדדים, הנקרא א"ל מ"י, ונמשכים לכאן ולכאן:

מבוא שערים – שער ה חלק ב פרק ג – והנה החלב הנמשך אל ב' הדדים הוא דרך אות ה' מאלהים שבאמצעם שהיא נעשית ציור החלב המריק באמצע לב' הדדים ומתפשט לכאן ולכאן בסוד הת"ת המכריע בין שניהם. ונודע כי החלב אינו שוה בבחי' א' כי החלב הנמשך בדרך ימין יהיה יותר מתוק מהחלב הנמשך בדרך שמאל. ונמצא כי שני מיני חלב יתפשטו דרך זה הצנור שהיא ה' מאלהים ושתיהן צריכים להמצא רמוזים באות ה' זה והוא כי יש בחינת מילוי ויש בחינת ציור כי כשתמלא ה' זו בג' מיני מילויים שסימנם יה"א כנודע והם ה"י ה"ה ה"א הם בגימטריא א"ל וג' כוללים הם ל"ד ואות ה' עצמה הם ל"ט וכללות הכל ביחד או כללות הה' עצמה הם מ' כמנין חלב. גם יש בחינת אחרת כי כשתקח ג' המילויים לבדם הנו' שהם יה"א הם בגימטריא י"ו וכשתצייר אות ה' בב' ציורים שהם ד"ו ד"י הם בגימטריא כ"ד ועם י"ו של המילוי הרי מ' כמנין ג"כ חלב. הרי נתבאר ב' מיני חלב באות ה' דאלהים שהם החלב הנמשך אל דד ימין והחלב הנמשך בדרך שמאל.

^{ס"ז} **עיין מאורי אור ערך חלב ועיין בעץ חיים שער הכללים פ"ג** [ועיין פל"ח]

^{ס"ח} **ספר מאורי אור** לרבי מאיר פופרש – חלב – גי' ד' יודים דע"ב, חסד. גם מצד הבינה, חלב עם האותיות והכולל ג' ד"ם, רבוע אהי-ה, שחזר לחלב.

חלב – הוא ה' דאלהים שבאמצע א"ל דד ומ"י דד, כנוכר בערך דדים, והוא כי הה' בציוריה ד"י ד"ו [ווי"ו] שבה' השרשית [ע"ה] כמנין חלב [עם האותיות], גם ה"י ה"ה ה"א עם האותיות [והכוללים] גי' חלב.

חלב – ע"ה גי' מ"א אוןון דמילוי אהי-ה. גם יוד הא ואו (עם ג' אותיות) [וע"ה] גי' חלב, ולובן ד"א חלב שבו נעשה ג"כ משם זה.

^{ס"ט} **דגל מחנה אפרים** – פרשת בא (ד"ה או) – ידוע שהקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית וכבר בארתי זה לעיל כי כמו שהתחלת הבריאה היתה על ידי התורה כדאיתא בווה"ק קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא כך התחדשות הבריאה של מעשה בראשית הוא גם כן על ידי התחדשות התורה שישאל מחדשין בכל יום חדושי תורה וכמו ששמעתי מאא"ז וללה"ה שספר הוזהר יש לו בכל יום פירוש אחר ועל דרך דאיתא בגמרא (מדרש אגדה ואתחנן הקדמת הוזהר ה'). על (ישעיה נ"א, ט"ז) ואשים דברי בפך לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה אל תקרא עמי אלא עמי בחירוק דהיינו בשותפות מה אנו במילולא עבידנא שמיא וארעא אף אתה כן, וזהו ואשים דברי בפך לנטוע שמים וליסוד ארץ היינו מהחידוש שמחדשין ישראל בתורת אמת מחדשין בריאת שמים וארץ החדשים וכל דברים המתחדשים בעולם הכל הוא על ידי התחדשות התורה שישאל מחדשים בהסתכלותם בה וכפי ענין התחדשותם בתורה כך נתחדש בעולם.

הצדיקים, וכמבואר בהקדמת הזוהר שעי"ז נבראים שמים חדשים וארץ חדשה בבחי' "לאמור לציון עמי אתה" מה אני בורא אף אתה וכו', ועיין תורה עח תנינא שעשרה מאמרות כלול בהם כל העשר דברות דהיינו כל התורה והיינו כנ"ל שמה שלא נתברר מהדם שבו נברא, עולה להתברר שוב ע"י התינוק בעצמו דהיינו ע"י אותם צדיקים שעושים עצמם כתינוק כנ"ל. נמצא אע"פ שרבנו מדבר מתפלת הצדיקים שהיא המעוררת את השפע הכי נמי התורה של הצדיקים מעוררת את השפע לעולם.

עד כאן ביאור חברותא לתורה צו

